

ZE PAK

CZY

RZEPAK

**Oddziaływanie społeczne i zdrowotne spółek należących do ZE PAK
oraz koszty zewnętrzne planowanych przez ZE PAK
kopalni odkrywkowych węgla brunatnego**

Warszawa, wrzesień 2016

Fundacja „RT-ON” jest formalno-prawną reprezentacją Ogólnopolskiej Koalicji „Rozwój TAK - Odkrywki NIE” obywatelskiego ruchu na rzecz powstrzymania planów budowy nowych kopalni węgla brunatnego metodą odkrywkową oraz przeprowadzenia Polski z ery kopalnej do ery odnawialnej.

Najważniejszym zadaniem Fundacji jest wsparcie dla działań obywatelskich mających na celu powstrzymanie planów budowy nowych odkrywkowych kopalni węgla brunatnego w Polsce w tym pomoc dla organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, zwykłych mieszkańców przeciwnych budowie kopalni odkrywkowych i walczących z negatywnymi skutkami funkcjonowania tych już istniejących, a także propagowanie rozwoju energetyki w oparciu o odnawialne źródła energii, efektywność energetyczną i lokalną samowystarczalność.

Autor: Kuba Gogolewski, Kampanier Finansowy, Fundacja „Rozwój TAK - Odkrywki NIE”

www.rozwojtak-odkrywkinie.pl

Fundacja „Rozwój TAK - Odkrywki NIE” dziękuje European Climate Foundation, Grassroots Foundation oraz KR Foundation za finansowe wsparcie prac nad niniejszym raportem. Poglądy przedstawione w publikacji niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowiska powyższych fundacji.

Projekt i skład: Zuzanna Szczepaniak tushita.pl

Druk na papierze ekologicznym: Rubikon poligrafia

Zdjęcia na okładce: elektrownia Pątnów, fot. Greenpeace/Nick Cobbing; rzepak, fot. iStock

SPIS TREŚCI

- 4** **Wprowadzenie**
- 7** Rozdział 1.
Kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego – nowe miejsca pracy?
- 10** Rozdział 2.
Wpływ kopalni odkrywkowych węgla brunatnego na produkcję rolniczą i przetwórstwo rolno-spożywcze
- 14** Rozdział 3.
Elektrowni i kopalni ZE PAKu wpływ na zdrowie
- 19** Rozdział 4.
Węgla nie da się pić
- 21** Rozdział 5.
Ochrona wód w Polsce a kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego
- 24** Rozdział 6.
„Nie rzucim ziemi skąd nasz ród” – społeczny opór przeciw budowie nowych kopalni odkrywkowych węgla brunatnego
- 28** Rozdział 7.
Rola banków i funduszy
- 32** **Wnioski i rekomendacje**
- 34** **Bibliografia**

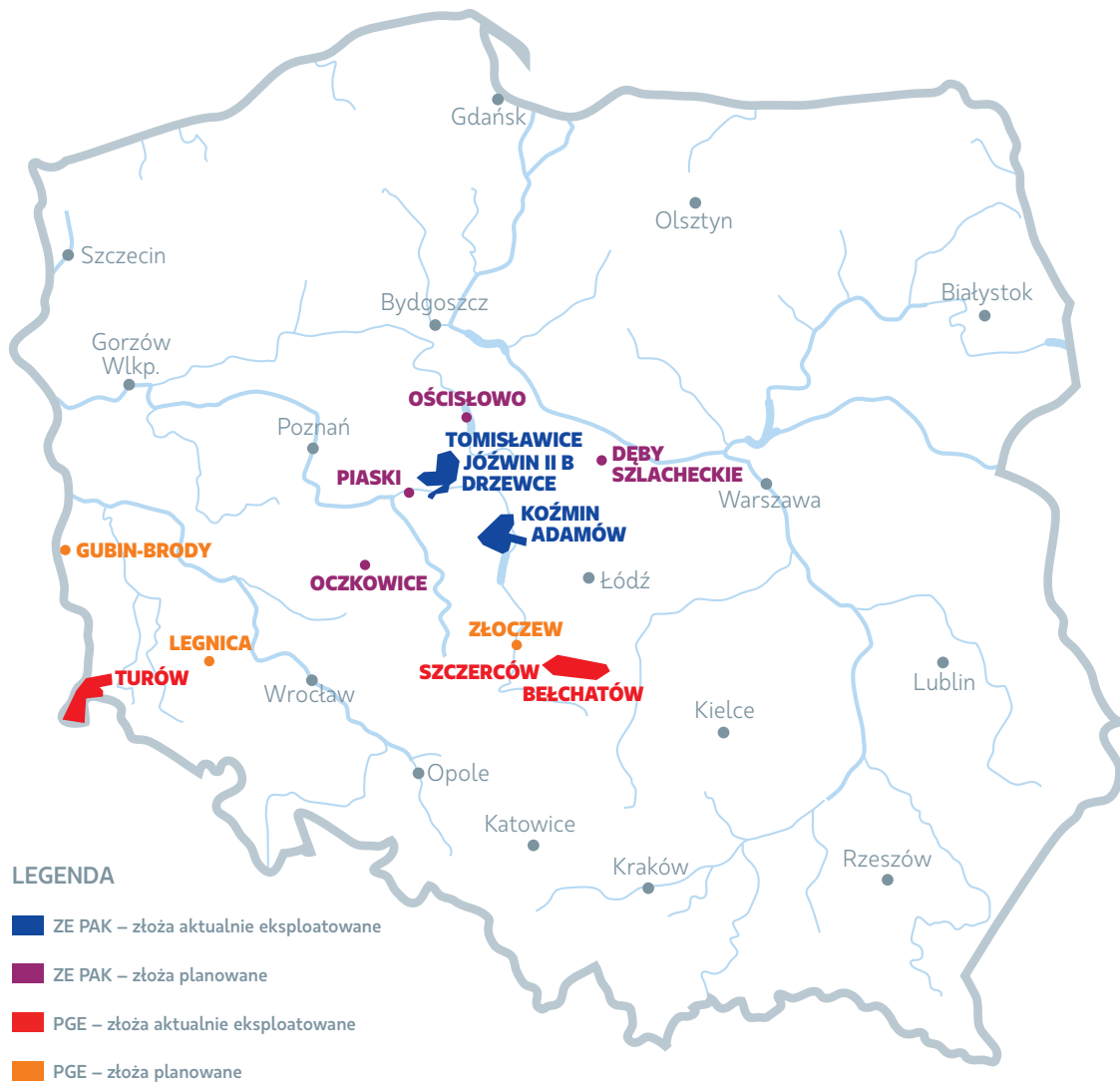
WPROWADZENIE

Grupa kapitałowa ZE PAK, pozyskując węgiel brunatny w zagłębiu konińskim poprzez swoje spółki zależne, dąży do uruchomienia kolejnych odkrywek, które wydłużyłyby żywotność lokalnych opartych na spalaniu węgla brunatnego elektrowni. Aktywa wytwórcze Grupy obejmują cztery elektrownie opalane węglem brunatnym zlokalizowane w centralnej Polsce, w województwie wielkopolskim. Są to: Pątnów II, Pątnów I, Adamów oraz Konin. Łączna zainstalowana moc elektryczna brutto aktywów wytwórczych Grupy na dzień 30 czerwca 2016 roku wynosiła 2506 MWe. Aktywa wydobywcze Grupy skoncentrowane są w trzech spółkach: PAK KWB Konin SA, która eksploatuje aktualnie odkrywkę Józwin, Tomistawice oraz Drzewce, PAK KWB Adamów SA eksploatującą odkrywkę Adamów i Koźmin oraz PAK GÓRNICTWO sp. z o.o., realizującą prace związane z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złoża węgla brunatnego w rejonie Poniec-Krobia i Oczkowice w południowej Wielkopolsce. W pierwszej kolejności ZE PAK dąży do uruchomienia odkrywek Ościśłowo i Dęby Szlacheckie. Rozpoczął także starania o uzyskanie niezbędnych pozwoleń na wydobycie węgla ze złoża Oczkowice, położonego w najlepszym rolniczo regionie Wielkopolski w południowej części województwa w powiatach gostyńskim i rawickim, a w sprawozdaniu zarządu za pierwsze półrocze 2016 roku wymienia też złożo Piaski, jako złożo perspektywiczne.

Otwieranie nowych odkrywek wiąże się z coraz większym oporem społecznym, czego wyrazem są wielotysięczne protesty w południowej Wielkopolsce oraz wygrane przez przeciwników budowy odkrywki Dęby Szlacheckie referendum w gminie Babiak w czerwcu 2015 roku. Przeciwnicy odkrywek zwracają uwagę szczególnie na wysokie koszty dla lokalnej społeczności, lokalnego środowiska, uciążliwość kopalni związaną z hałasem, zapyleniem oraz pogłębiającym się niedoborem wody. W opinii części mieszkańców ZE PAK, w pogoni za zyskiem przedsiębiorstwa, nie jest zainteresowany podjęciem dyskusji o całościowym rachunku zysków i strat dla ogółu społeczeństwa oraz dla społeczności lokalnej terenów, na których planowane są kopalnie odkrywkowe. Co więcej, już obecnie uchyla się od realizacji zobowiązań, które złożył władzom samorządowym i społecznościom lokalnym w przeszłości. Niniejszy raport jest próbą wywołania dyskusji

społecznej odnośnie obiektywnej oceny ogółu zysków i strat, będących wynikiem działalności wydobywczej oraz produkcji elektryczności w oparciu o wykorzystanie węgla brunatnego wydobywanego metodą odkrywkową. Raport koncentruje się na działalności koncernu ZE PAK, który jako przedsiębiorstwo prywatne, nie prowadzące działalności dystrybucji energii i wytwarzające energię elektryczną w ponad 90% w oparciu o spalanie węgla brunatnego, pozwala z wysoką dokładnością wykazać związek między zmianami w otoczeniu zewnętrznym, a sytuacją oraz działaniami podejmowanymi przez spółkę. W przypadku drugiego i jednocześnie największego producenta węgla brunatnego w Polsce – Polskiej Grupy Energetycznej – decydujący udział Skarbu Państwa w akcjonariacie i w związku z tym w Radzie Nadzorczej, przekłada się na podejmowanie decyzji, dla których czynniki ekonomiczne nie są jedynymi przesłankami. Studium przypadku ZE PAKu pozwala też zilustrować koszty społeczne, których poniesieniem jest zagrożone społeczeństwo, w momencie gdy działalność biznesowa staje się nieopłacalna w średnim i długim horyzoncie czasowym i z czysto biznesowego punktu widzenia decyzja o ogłoszeniu upadłości spółki staje się jedną z rozważanych opcji. Studium ukazuje też ograniczenia odpowiedzialności społecznej, środowiskowej i zdrowotnej przedsiębiorstw prywatnych, które odpowiadają za koszty zewnętrzne tylko w zakresie, w jakim pozwala na to sytuacja przedsiębiorstwa. W momencie zaś gdy koszty zewnętrzne dalszej działalności przekraczają korzyści dla społeczeństwa, wygenerowane przez działalność przedsiębiorstwa, działalność spółki staje się w ocenie autora niniejszego opracowania szkodliwa społecznie, gdyż spółka realizując swoje partykularne cele i interesy biznesowe, powoduje pogorszenie ogółu dobrostanu społeczeństwa.

Drugą równie ważną kwestią, analizowaną w niniejszym raporcie, jest pytanie – czy istnieje możliwość prawna uruchomienia nowych kopalń odkrywkowych przez spółkę ZE PAK bez naruszenia prawodawstwa UE, a w szczególności czy możliwa jest budowa nowej kopalni odkrywkowej węgla brunatnego przez spółkę w zgodzie z celami i wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Odpowiedź na to pytanie brzmi: nie, nie ma takiej możliwości.

Rysunek 1. Mapa lokalizacji inwestycji ZE PAK i PGE bieżących i planowanych

Zrodzi to na pewno poważne problemy prawne i finansowe dla spółki, która już obecnie jest powodem postępowania o naruszenie przepisów środowiskowych przez Polskę, w związku z wydaniem decyzji środowiskowej dla kopalni odkrywkowej Tomislawice.

Raport opiera się na czterech ekspertyzach dr Benedykta Peplińskiego z wydziału ekonomiczno-społecznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu w zakresie wpływu działających obecnie oraz planowanych kopalni odkrywkowych węgla brunatnego spółki ZE PAK na rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, na ekspertyzie dr inż. Rafała Bernasia z Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie w zakresie braku zgodności planowanej kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościśłowo z przepisami Ramowej Dyrektywy Wodnej, oraz na ekspertyzie Łukasza Adamkiewicza, eksperta w zakresie modelowania wpływu emisji zanieczyszczeń na zdrowie, w zakresie wpływu elektrowni i kopalni odkrywkowych węgla brunatnego eksploatowanych obecnie przez ZE PAK oraz planowanych kopalni odkrywkowych, na zdrowie. Pozostałe fragmenty raportu zostały opracowane na podstawie

sprawozdań finansowych i sprawozdań z działalności zarządu ZE PAK z lat 2013-2015 oraz na informacjach zawartych w prospekcie emisyjnym przygotowanym przez Zespół Elektrowni „Pątnów-Adamów-Konin” S.A. z siedzibą w Koninie i zatwierdzonym przez Komisję Nadzoru Finansowego dnia 8 października 2012 roku¹, a także na informacjach uzyskanych przez autora raportu w wyniku korespondencji elektronicznej oraz rozmów telefonicznych z instytucjami naukowymi, jednostkami samorządu terytorialnego, międzynarodowymi instytucjami finansowymi, mieszkańcami terenów zagrożonych budową nowych kopalni odkrywkowych, pracownikami organizacji pozarządowych oraz pracownikami Komisji Europejskiej.

Niniejszy raport stanowi ocenę własną autora, opartą na ww. opracowaniach i badaniach. Został sporządzony z uwagi na ważny interes publiczny – potrzebę ochrony zdrowia i życia ludzkiego, środowiska naturalnego, a także z uwagi na konieczność zainicjowania szerokiej społecznej dyskusji o kosztach gospodarczych tworzenia i eksploatacji kopalni odkrywkowych.

Zasoby operacyjne węgla brunatnego dla planowanej kopalni odkrywkowej Ościstowo wynoszą 28,8 miliona ton², co oznaczałoby, że zniszczenie 105,5 ha terenów zabudowanych i wysiedlenie 568 osób oraz związane z tym trwale utracone miejsca pracy, wykonane by było w celu zapewnienia pracy dla 850 osób na okres od 9 do 12 lat.

Rozdział 1

KOPALNIE ODKRYWKOWE WĘGLA BRUNATNEGO – NOWE MIEJSCA PRACY?

Od 2012 roku do końca 2015 roku pracę w grupie kapitałowej ZE PAK straciło 1465 osób. Redukcja etatów w Kopalni Węgla Brunatnego (KWB) Konin od 2010 do końca 2015 roku wyniosła 2497, zaś w tym samym okresie w Kopalni Węgla Brunatnego (KWB) Adamów pracę straciło 1233 osób. Oznacza to, że w ciągu ostatnich 6 lat redukcja zatrudnienia w spółkach wydobywczych grupy ZE PAK wyniosła 69% (3730 etatów).

Pod koniec 2015 roku zatrudnienie w KWB Konin i KWB Adamów łącznie wynosiło 1680 osób³, które odpowiedzialne były za wydobycie surowca energetycznego dla elektrowni grupy ZE PAK. Do końca 2017 roku, a więc na długo wcześniej niż potencjalne uruchomienie kopalni odkrywkowej na złożu Ościstowo, zakończy wydobycie KWB Adamów, w której pod koniec 2015 roku pracowały 472 osoby. Zważywszy na to, iż pomiędzy 2014 a 2015 rokiem redukcja etatów w KWB Adamów wyniosła 465 osób, zaś w tym samym okresie liczba pracowników KWB Konin spadła o 1040⁴ trudno oczekiwać, aby ZE PAK planował przywrócenie pracowników KWB Adamów po ponad dwóch latach przerwy, do pracy w planowanej odkrywce na złożu Ościstowo. Zwłaszcza, że w powiecie konińskim i tureckim konkurencja o te miejsca pracy będzie duża. W samym 2015 roku w branży węgla brunatnego w Polsce zatrudnienie spadło o 2000 osób, zaś w województwie wielkopolskim kwalifikację do pracy przy wydobywaniu węgla z odkrywki Ościstowo będzie miało ponad 4000 osób (osoby pracujące obecnie w KWB Adamów oraz zwolnione z KWB Konin lub KWB Adamów lub przesunięte do innych spółek, wchodzących w skład gupy kapitałowej ZE PAK). Dodatkowo ponad 200 osób⁵, pracujących w Elektrowni Adamów również albo zakończy pracę, albo zostanie przeniesionych do innych spółek w ramach grupy kapitałowej ZE PAK. Powyższe wyliczenia nie uwzględniają w żaden sposób osób pracujących w spółkach zależnych i świadczących działalność usługową na potrzeby Elektrowni Adamów i KWB Adamów.

Wobec tak zarysowanego problemu 850 osób, które według *Raportu o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościstowo* z lipca 2015 roku, mają znaleźć zatrudnienie, jeżeli dojdzie do budowy tej odkrywki, będzie w najlepszym razie utrzymywać obecny stan zatrudnienia w kopalniach odkrywkowych należących do KWB Konin, który według danych ze stycznia 2016 roku, cytowanych przez autorów uzupełnienia do raportu środowiskowego z maja 2016, wynosił 1144 pracowników⁶. Zwłaszcza osoby obecnie pracujące przy wydobyciu węgla i obstudze odkrywki Pątnów IV, z której eksploatacja węgla zakończy się do 2019 roku, jako iż pod koniec 2015 roku pozostało w niej 17 mln 568 tysięcy ton węgla brunatnego, przy rocznym wydobyciu na poziomie 5 milionów 584 tysiące ton⁷, będą najpewniej starały się o uzyskanie pracy przy wydobyciu węgla z planowanej odkrywki Ościstowo. W następnych latach będzie to dotyczyć również osób pracujących obecnie na odkrywce Drzewce. Trudno też nie mieć wątpliwości co do optymistycznej prognozy odnośnie miejsc pracy, które mogłaby stworzyć planowana kopalnia odkrywkowa na złożu Ościstowo, zważywszy na fakt, że według autorów *Raportu o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościstowo* z lipca 2015, do wydobycia jest 39 milionów ton węgla, a roczne wydobycie wynosić ma 2,5-3,5 mln ton, jeżeli zatrudnienie w KWB Adamów, w której wydobycie w 2015 roku wynosiło ponad 4 miliony ton węgla⁸, wynosiło pod koniec 2015 poniżej 500 osób. Co więcej, według ekspertyzy wykonanej przez byłego Głównego Geologa Kraju dr. Michała Wilczyńskiego w marcu 2016, zasoby operacyjne węgla brunatnego dla planowanej kopalni odkrywkowej na złożu Ościstowo są o ponad 25% mniejsze i wynoszą 28,8 miliona ton⁹, co oznaczałoby, że zniszczenie 105,5 ha terenów zabudowanych i wysiedlenie 568 osób oraz związane z tym trwale utracone miejsca pracy, wykonane by było w celu zapewnienia pracy dla 850 osób na okres od 9 do 12 lat.

Należy zaznaczyć, że do końca 2023 roku zakończą wydobycie wszystkie obecnie czynne odkrywki należące do KWB Konin z wyjątkiem odkrywki Tomisławice. Dalsza działalność tej ostatniej również jest zagrożona w związku z trwającym postępowaniem dotyczącym naruszenia przepisów prawa UE prowadzonym przez Komisję Europejską (2008/4796) oraz wyrokami NSA i WSA nakazującymi

odkrywka Józwin II, fot. Greenpeace/Nick Cobbing

Samorządowemu Kolegium Odwoławczemu w Koninie ponowne rozpatrzenie sprawy¹⁰. Należy oczekiwać zakończenia postępowania przez Komisję Europejską oraz decyzji SKO w Koninie przed końcem 2023 roku. Można założyć, że wszystkie zatrudnione przez KWB Konin i KWB Adamów osoby będą starały się o pracę w planowanej odkrywce Ościśtowo, przy czym do znacznej redukcji zatrudnienia związanej z zamknięciem elektrowni Adamów i KWB Adamów dojdzie już pod koniec 2017. Wydobywanie węgla brunatnego w planowanej odkrywce Ościśtowo szacowane na 2,5 – 3,5 mln ton rocznie sugeruje, że pracę w niej znajdą pracownicy z co najwyżej 2 spośród obecnie czynnych 3 odkrywek węgla brunatnego KWB Konin. Oznacza to, że porównywanie obecnego stanu zatrudnienia w KWB Konin, elektrowniach Konin, Pątnów I i spółkach pracujących na rzecz tych elektrowni w ramach grupy ZE PAK z liczbą osób, które musiałyby zostać wysiedlone na potrzeby budowy odkrywki Ościśtowo, jest próbą zasugerowania Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu, iż między tymi liczbami istnieje zależność. O ile istnieje zależność, nie jest ona prosta do wykazania. Grupa ZE PAK w sprawozdaniu zarządu z działalności w 2015 roku nie podejmuje się szacunków dotyczących zatrudnienia w KWB Konin oraz w pozostałych grupach spółki w przyszłości. W dziale 10.2 „zatrudnienie i kwestie pracownicze” zarząd spółki ZE PAK S.A. informuje, iż „przeciętna liczba etatów w 2015 roku spadła o 319, tj. 4,3% w stosunku do roku 2014”¹¹. Zakładając niższy, bo 2% spadek liczby etatów w latach 2016-2020, w grupie ZE PAK zatrudnienie spadnie o 675 osób. Szacunki te nie uwzględniają zdecydowanego spadku przychodów spółki po 2017 roku, będącego wynikiem zamknięcia KWB Adamów i Elektrowni Adamów, który z pewnością będzie wymagał zdecydowanie większej skali zwolnień. Liczba 675 osób jest zbliżona do liczby osób zatrudnionych na koniec 2015 roku w KWB Adamów oraz Elektrowni Adamów, należy

więc traktować ją jako dolną granicę możliwej wielkości spadku zatrudnienia w grupie ZE PAK.

W wyjaśnieniach do raportu z maja 2016¹² autorzy podają, iż na terenie planowanej odkrywki Ościśtowo likwidacji ulegną 142 gospodarstwa, a liczba osób, które zostaną przesiedlone szacowana jest na 568. Nie określono liczby miejsc pracy, do których utraty dojdzie by miało w wypadku powstania odkrywki Ościśtowo. Nie uwzględniono również spadku dochodów z prowadzonej działalności rolniczej oraz spadku dochodów przedsiębiorstw z sektora przetwórstwa rolno-spożywczego korzystających z produktów, które wytwarzane są w promieniu oddziaływania leja depresyjnego, a także jeszcze większego obszaru, który zostanie dotknięty efektami spadku wód powierzchniowych poniżej 1 metra.

Spadek dochodów w tych przedsiębiorstwach i gospodarstwach rolnych przełoży się z pewnością na konieczność redukcji miejsc pracy, a w wypadku spadku dochodów poniżej progu opłacalności prowadzonej działalności, na likwidację gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw z sektora rolno-spożywczego. W celu określenia wpływu planowanej odkrywki Ościśtowo na liczbę miejsc pracy, należałoby z jednej strony oszacować liczbę miejsc pracy, które zostaną stworzone w wyniku budowy, a następnie działalności wydobywczej w planowanej odkrywce Ościśtowo i porównać ją z całkowitą liczbą miejsc pracy, które zostałyby w wariantcie uruchomienia odkrywki utracone, przy czym sugerowane porównanie powinno być dokonane w jednakowym horyzoncie czasowym – do 2066, a więc w całym okresie wpływu leja depresyjnego na stosunki wodne w rejonie oddziaływania odkrywki Ościśtowo.

Ekspertyza Propozycja budowy biogazowni rolniczych w rejonie planowanej odkrywki „Ościśtowo” autorstwa dr hab. Romana Buczkowskiego i dr Bartłomieja Iglńskiego

z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu¹³, włączona do obiegu prawnego jako część toczącego się postępowania w sprawie wydania decyzji środowiskowej dla odkrywki Ościstowo, ilustruje jeden z możliwych wariantów alternatywnych dla budowy odkrywki „Ościstowo”, polegający na rezygnacji z jej budowy i wykorzystaniu potencjału rolniczego do produkcji energii elektrycznej i ciepła, pozyskiwanej z biogazowni rolniczych lokalizowanych na terenie oddziaływania planowanej odkrywki „Ościstowo”. Ekspertcy wykazują, iż możliwe jest stworzenie 84 nowych miejsc pracy przy zachowaniu istniejących obecnie miejsc pracy, nadanie nowego impulsu rozwojowego wszystkim gminom objętym zasięgiem negatywnego oddziaływania środowiskowego planowanej kopalni odkrywkowej „Ościstowo” oraz dywersyfikacja źródła dochodów rolników i przedsiębiorców w regionie przy dużo mniejszej ingerencji w środowisko oraz stosunki wodne. Dodatkowo pełne wykorzystanie potencjału wynikającego z produkcji ciepła w proponowanych biogazowniach rolniczych, poprzez budowę np. pieczarkarni przy biogazowniach, pozwoliłoby wygenerować lokalnie dalszych 60 miejsc pracy. Ekspertcy zakładają, że na każde miejsce pracy w biogazowniach tworzone jest jedno dodatkowe miejsce pracy związane z ich budową, zaopatrzeniem i serwisowaniem, co daje sumarycznie 228 miejsc pracy netto. Jest to założenie dużo bardziej realistyczne, niż stwierdzenie autorów uzupełnienia, iż jedno miejsce w KWB Konin generuje około 3,2 miejsca pracy w najbliższych sektorach powiązanych. Analogiczna proporcja w 2014 roku wynosiła nie więcej niż 1,69. Wynika to z faktu, iż zatrudnienie w KWB Konin wynosiło 2248¹⁴, zgodnie zaś z cytowanym już uprzednio sprawozdaniem zarządu grupy kapitałowej ZE PAK S.A. za 2015 rok zatrudnienie w administracji grupy ZE PAK w 2014 roku¹⁵ wynosiło 431 osób, zaś liczba pracowników operacyjnych 6728¹⁶. Zatrudnienie w elektrowniach należących do ZE PAK S.A. pomiędzy 2014, a 2015 rokiem praktycznie się nie zmieniło. Spadek zatrudnienia w segmencie wytwarzania został zrekompensowany przez wzrost zatrudnienia w segmencie odpowiedzialnym za remonty oraz w pozostałych segmentach. Zakładając bardzo konserwatywnie, iż liczba etatów w administracji oraz w spółkach obsługujących bezpośrednio wszystkie podmioty KWB Admów wynosi 15 osób oraz zważywszy, że w elektrowni Adamów pracuje pomiędzy 100, a 200 osób liczba pracowników pracujących dla podmiotów bezpośrednio obsługujących elektrownie Pątnów I, Pątnów II oraz elektrownię Konin wynosiła maksymalnie 3805¹⁷. A zatem w 2014 roku jedno miejsce pracy w kopalniach należących do KWB Konin generowało przy najbardziej korzystnych dla kopalni założeniach 1,69¹⁸ miejsca pracy w powiązanych sektorach. Tak gwałtowna zmiana proporcji w 2016 roku w stosunku do 2014 roku oraz próba użycia proporcji z 2016 roku w celu przekonania

organu, który ma wydać decyzję środowiskową, o wpływie planowanej odkrywki Ościstowo na strukturę zatrudnienia w byłym województwie konińskim, jest w najwyższym stopniu nieuprawniona i w najlepszym razie wynika z braku zrozumienia zagadnienia opisywanego przez autorów uzupełnienia.

Szacunki te będą równie istotne przy sporządzaniu raportów o oddziaływaniu na środowisko inwestycji polegających na budowie odkrywek na złożach Dęby Szlacheckie oraz Oczkowice – o ile ZE PAK zdecyduje się kontynuować starania o uzyskanie potrzebnych pozwoleń na wydobycie węgla brunatnego z tych odkrywek. Złoża te są zdecydowanie większe od złoża Ościstowo – według PIG zasoby geologiczne złoża Dęby Szlacheckie wynoszą ponad 103 mln ton węgla brunatnego, zaś zasoby geologiczne złoża Oczkowice ponad 996 milionów ton²⁰. Dla porównania zasoby geologiczne obecnie eksploatowanego złoża Tomistawice wynoszą ponad 47 milionów ton, zaś złoża Ościstowo ponad 41 milionów ton²¹. A więc w przypadku złóż Oczkowice i Dęby Szlacheckie liczba osób, które należałoby wysiedlić, liczba miejsc pracy, które zostałyby zlikwidowane oraz liczba osób, których dochody spadłyby w wyniku planowanych odkrywek, jest proporcjonalnie wyższa.

Kwestia kosztów zewnętrznych związanych z planowaną kopalnią odkrywkową Ościstowo oraz planowanymi przez ZE PAK odkrywkami na złożach Dęby Szlacheckie i Oczkowice będzie tematem następnych rozdziałów. Opisany zostanie także wpływ obecnie eksploatowanych kopalni odkrywkowych i elektrowni należących do spółki ZE PAK S.A. na zdrowie oraz analiza związanych z dalszą eksploatacją w czynnych odkrywkach węgla brunatnego w zagłębiu konińskim kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.

odkrywka Józwin II, fot. Greenpeace/Nick Cobbing

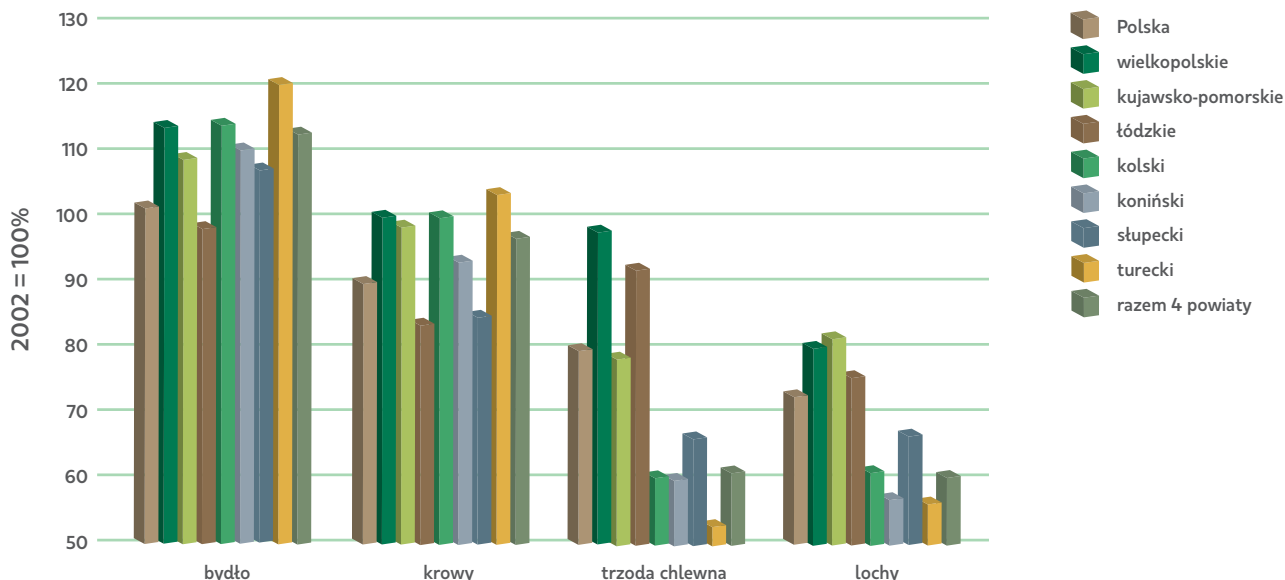
Rozdział 2

WPŁYW KOPALNI ODKRYWKOWYCH WĘGLA BRUNATNEGO NA PRODUKCJĘ ROLNICZĄ I PRZETWÓRSTWO ROLNO-SPOŻYWCZE

Dr Benedykt Pepliński z Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu w swojej ekspertyzie *Skutki ekonomiczne dalszej eksploatacji w czynnych odkrywkach węgla brunatnego w zagłębiu konińskim – analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego* sporządzonej w maju 2016²² przeanalizował koszty dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego związane z prowadzeniem wydobycia węgla brunatnego w czynnych w 2016 roku odkrywkach Kopalni Węgla Brunatnego Konin (KWB Konin) (odkrywki Drzewce, Józwin i Tomisławice) i Kopalni Węgla Brunatnego Adamów (KWB Adamów) (odkrywki Adamów i Koźmin). Wymienione odkrywki położone są we wschodniej części województwa wielkopolskiego zajmując północną i wschodnią część byłego województwa konińskiego. Odkrywki w tym regionie położone są w powiatach konińskim, kolskim i tureckim, jednak poprzez położenie w pobliżu granic województwa wielkopolskiego oddziałują nie tylko na tereny byłego województwa konińskiego, ale także na sąsiednie województwa: łódzkie (północno-zachodnia część) i kujawsko-pomorskie (południowa część).

Jak wyjaśnia w swojej ekspertyzie dr Pepliński „[prognozowany] obszar oddziaływania kopalni odkrywkowych najczęściej ogranicza się do powierzchni osuszenia wód gruntowych na skutek odwadniania kopalni, rzadziej na obszar objęty lejem depresji w poziomie czwartorzędowych poziomów wodonośnych. Niestety rzeczywistość jest dużo bardziej złożona, na co wskazują dane statystyczne, opinie rolników oraz samodzielna obserwacja plantacji szczególnie w okresach suchych, gdy rośliny nie mogą liczyć na wodę lub mają znacznie ograniczone możliwości pobierania wody z wód gruntowych. Wody podziemne podlegają przemieszczaniu poziomemu i pionowemu, dlatego lej depresji trzecio i czwartorzędowych na skutek obniżenia poziomu wód i poprzez wzajemne powiązania poziomów wodonośnych oddziałują także na poziom i zasoby wód powierzchniowych i podskórnych. Ponadto lej depresji definiuje się jako sytuację, w której lustro wody obniży się co najmniej o metr, natomiast dla rolnictwa i leśnictwa oraz całej roślinności każde nawet kilkucentymetrowe obniżenie lustra wody ma w okresach suszy duże znaczenie, co przekłada się m.in. na znacznie niższe plony”.

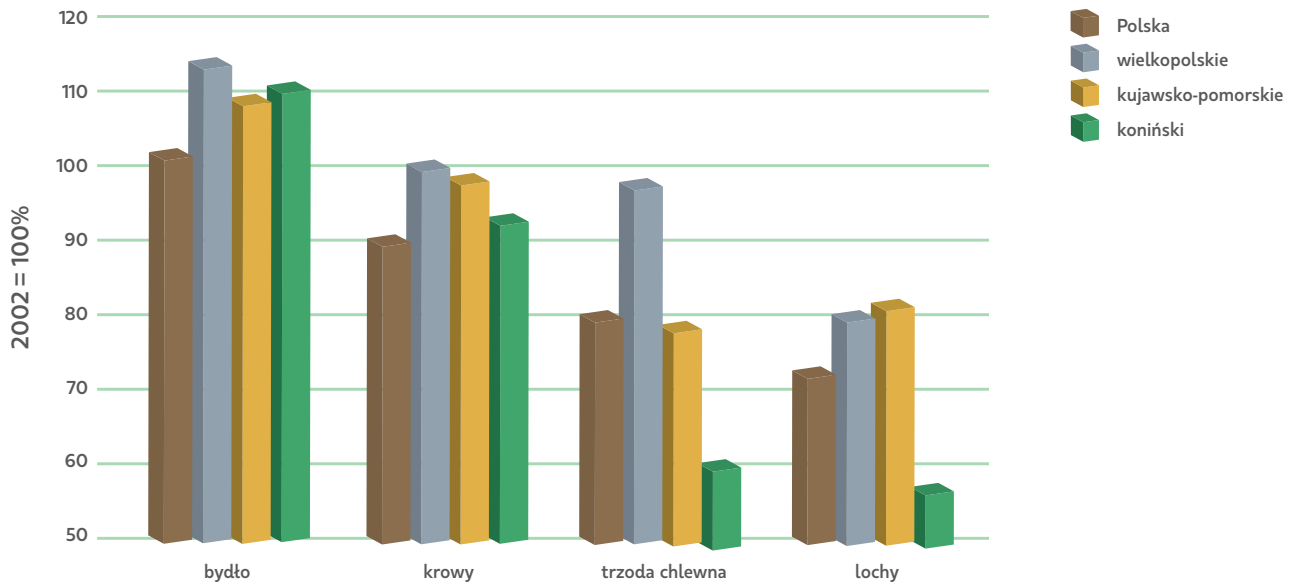
Rysunek 1. Zmiana pogłowia w powiecie kolskim na tle Polski i wybranych województw w latach 2002-2010²³

W latach 1956-1965, gdy zagłębienie węglowe w okolicach Konina dopiero powstawało, na terenie byłego województwa konińskiego plony były zaledwie o 6,65% niższe niż przeciętnie na terenie ówczesnego województwa poznańskiego, podczas gdy w latach 1986-1990 były już o 23,15% niższe, a w stosunku do lat 1981-1985 nastąpił spadek względnej wysokości plonów o prawie 5,5 punktów procentowych. Wskazuje to na względny spadek plonów na terenie byłego województwa konińskiego co najmniej o 17,7%. Można także przypuszczać, że względny spadek plonów nadal się zwiększa.

Budowa każdej kopalni odkrywkowej pociąga za sobą wiele skutków środowiskowych, społecznych i gospodarczych. Na skutek kontynuacji wydobycia węgla i zajmowania kolejnych terenów pod odkrywki nieodwracalnie przekształcone zostają kolejne powierzchnie gruntów rolnych, niszczone są kolejne wsie na obszarze wyrobisk kopalnianych i w zarysie skarp zewnętrznych zwałowisk. Wystąpienie leja osuszającego i odprężeniowego spowoduje wyschnięcie kolejnych studni, które albo będą musiały być pogłębione, albo staną się bezużyteczne.

Rysunek 2. Zmiana pogłowia w powiecie konińskim na tle Polski i wybranych województw w latach 2002-2010²⁴

Łączne koszty spowodowane prowadzeniem eksploatacji węgla brunatnego w kopalniach odkrywkowych, oszacowane tylko dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego, dla odkrywek KWB Konin oszacowano na kwotę od 144,0 mln zł (odkrywka + obszar leja depresji) do najbardziej realnych w ocenie autora ekspertyzy 888,5 mln zł na każdy rok funkcjonowania odkrywek. Łączne koszty spowodowane prowadzeniem eksploatacji węgla brunatnego w kopalniach odkrywkowych, oszacowane tylko dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego, dla odkrywek KWB Adamów oszacowano na kwotę od 105,4 mln zł (odkrywka + obszar leja depresji) do najbardziej realnych w ocenie autora ekspertyzy 737,8 mln zł na każdy rok funkcjonowania odkrywek.

Każdy rok eksploatacji i odwadniania kopalni powoduje także wydłużenie o dodatkowy rok czasu odbudowy stosunków wodnych na obszarze występowania leja depresji, tzn. rok eksploatacji węgla brunatnego oznacza 2 lata strat dla rolnictwa, leśnictwa i ogółem całego środowiska. Należy pamiętać, że w opracowaniach górniczych przyjmuje się, że do obszaru leja depresji zalicza się teren, na którym lustro wody obniżone zostanie w wyniku odwodnienia o co najmniej 1 metr. Dla roślin, szczególnie łąk i pastwisk, których plonowanie jest ściśle związane z wysokim poziomem wody gruntowej, długotrwałe obniżenie lustra wody nawet tylko o pół metra ma już istotne znaczenie plonotwórcze²⁵. Zatem wpływ oddziaływania kopalni na rośliny uprawne i środowisko zapewne obejmie większy obszar. Na terenie byłego województwa konińskiego poziom plonów relatywnie znacząco spadł w stosunku do przeciętnych plonów uzyskiwanych na terenie obecnego województwa wielkopolskiego, którego jest częścią.

W przypadku rolnictwa i agrobiznesu wśród najważniejszych czynników generujących straty należy wymienić:

- bezpowrotne i czasowe wyłączenie z produkcji rolnej użytków rolnych i leśnych na terenie odkrywki i bezpośrednio przy niej;
- bezpowrotne naruszenie stosunków wodnych wokół kopalni w związku z wystąpieniem leja depresji, co dla rolnictwa wiąże się z pogorszeniem stosunków wodnych i obniżeniem plonowania;
- likwidację wszystkich gospodarstw znajdujących się na terenie powstającej kopalni oraz wielu gospodarstw, które utracą znaczącą część ziemi na rzecz budowanej kopalni;
- ograniczenie produkcji zwierzęcej w zlikwidowanych gospodarstwach (skala ubytku znana) oraz gospodarstwach, które stracą użytki rolne na rzecz kopalni, jak i znajdą się na terenie leja depresji, na skutek zmniejszenia produkcji pasz własnych;
- dalsze ograniczenie zaplecza surowcowego dla przemysłu rolno-spożywczego;
- utratę miejsca pracy, a w przypadku zmiany miejsca zamieszkania zerwanie więzi społecznych, co szczególnie dotkliwe jest dla dzieci oraz osób starszych, które stanowią znaczny odsetek populacji obszarów wiejskich.

Wartość niezrealizowanej produkcji rolnej na terenie odkrywki zależy od areálu uprawy poszczególnych roślin, ich plonów oraz cen skupu, a w przypadku produkcji zwierzęcej od ilości pogłównia, jego produktywności oraz cen skupu.

Według ekspertyzy²⁶ autorstwa dr Benedykta Peplińskiego łączne koszty spowodowane eksploatacją węgla brunatnego w kopalni odkrywkowej Ościstowo, oszacowane tylko dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego, wyniosą od 2,63 mld zł (odkrywka + obszary szacowane dla lejów depresji przez autorów raportu o środowiskowych oddziaływaniach przedsięwzięcia²⁷) do najbardziej realnych w ocenie autora ekspertyzy 4,22 mld zł. Przeprowadzona analiza zakłada, że proces odwodnienia odkrywki Ościstowo rozpocznie się w 2018 roku. Każde opóźnienie uruchomienia odkrywki będzie zwiększać oszacowane koszty o straty powstałe na terenie odwodnienia. W wariantcie pierwszym dodatkowe straty w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym sięgać będą 91,5 mln zł za każdy rok opóźnienia uruchomienia odkrywki, a w najbardziej realnym w ocenie autora wariantcie II będzie to 253,1 mln zł rocznie.

Analogiczne szacunki kosztów dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego spowodowane potencjalnym uruchomieniem odkrywki na złożu Dęby Szlacheckie²⁸ wyniosłyby od 6,43 mld zł (odkrywka + obszar leja depresji) do najbardziej realnych w ocenie autora ekspertyzy 11,9 mld zł, zaś dla kopalni odkrywkowej na złożu Oczkowice²⁹ w południowo-zachodniej Wielkopolsce od 93 mld do 173 mld złotych.

Skala kosztów dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego skłania do refleksji nad wpływem planowanych inwestycji na dobrobyt ogółu podmiotów społecznych. Nie są to jedyne koszty zewnętrzne, za które odpowiedzialny jest Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin. Oprócz emisji gazów cieplarnianych, do których sukcesywnej redukcji w horyzoncie do 2020 i 2030 roku zobowiązało się państwo polskie, a która jest główną przyczyną zmian klimatu, prowadzącą do nasilenia gwałtownych zjawisk pogodowych oraz migracji milionów ludzi na świecie, spalanie węgla brunatnego w elektrowniach węglowych jest przyczyną emisji szkodliwych substancji do atmosfery, a wydobywanie węgla brunatnego w kopalniach odkrywkowych wpływa na emisję pyłów do powietrza oraz zanieczyszczenie wód powierzchniowych. Omówienie wpływu tych emisji na zdrowie będzie tematem następnego rozdziału.

Skala kosztów dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego skłania do refleksji nad wpływem planowanych inwestycji na dobrobyt ogółu podmiotów społecznych. Nie są to jedyne koszty zewnętrzne, za które odpowiedzialny jest Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin.

Rozdział 3

ELEKTROWNI I KOPALNI ZE PAKu

WPŁYW NA ZDROWIE

O ile wpływ aktualnie prowadzących wydobycie kopalni odkrywkowych węgla brunatnego należących do firmy ZE PAK w największym stopniu dotyczy dostępności wód powierzchniowych i podziemnych w zasięgu lejów depresyjnych, będących skutkiem wydobycia węgla brunatnego, co przekłada się na stopniowy spadek dochodów i utratę miejsc pracy w rolnictwie, o tyle największą składową kosztów zewnętrznych, czyli kosztów, które niewidoczne są w sprawozdaniach finansowych spółki, gdyż ponoszą je inne podmioty życia gospodarczego, stanowią koszty zdrowotne. Profesor Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie dr hab. inż. Mariusz Kudełko w ekspertyzie *Koszty zewnętrzne produkcji energii elektrycznej z projektowanych elektrowni dla kompleksów złożowych węgla brunatnego Legnica i Gubin oraz sektora energetycznego w Polsce*³⁰ wykazuje, że najważniejszym elementem kosztów zewnętrznych są koszty zdrowotne (powyżej 50% wszystkich kosztów zewnętrznych). Pozostałe koszty zewnętrzne to niszczenie budowli i budynków, wpływ na uprawy rolne, utrata bioróżnorodności, w tym związana ze zmianą charakteru użytkowania ziemi, koszty powodowane przez zmiany klimatu. Według obliczeń profesora Kudełki koszty zewnętrzne sektora energetycznego w Polsce wynosiły w 2012 roku 30 miliardów złotych na rok.

Według danych z raportu „Europe’s Dark Cloud. How coal-burning countries are making their neighbours sick”³¹ opublikowanego w czerwcu 2016 roku przez największe europejskie organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną zdrowia, środowiska i klimatu – Health and Environment Alliance (HEAL), Climate Action Network Europe (CAN Europe),

Greenpeace i WWF European Policy Office – elektrownie na węgiel brunatny Adamów i Pątnów I należą do pierwszej dziesiątki największych emitentów rtęci w Europie. Elektrownie te zajęły odpowiednio miejsce 3 i 7 pod względem emisji rtęci w 2013, generując koszty zdrowotne w przedziale odpowiednio 10-23 mln euro i 9-20 mln euro rocznie³². Elektrownia Adamów zajęła również niechlubne 19 miejsce w rankingu 30 europejskich elektrowni węglowych o największym negatywnym wpływie na zdrowie w 2013 roku, czyli tzw. toksycznej 30tki. Według wyliczeń autorów raportu emisje z elektrowni Adamów w 2013 roku były odpowiedzialne za 270 przedwczesnych zgonów, 140 przypadków przewlekłych zapaleń oskrzeli u dorosłych, 280 hospitalizacji, 76740 dni chorobowych oraz 5960 zachorowań na astmę u dzieci. Łączne negatywne koszty zdrowotne emisji z elektrowni Adamów w 2013 roku oszacowane zostały na od 390 do 740 milionów euro³³.

Elektrownie należące do ZE PAK w 2013 roku generowały łącznie zewnętrzne koszty zdrowotne od 730 milionów euro do 1,42 miliarda euro³⁴, czyli od ponad 3 miliardów złotych do ponad 5,96 miliarda złotych³⁵ co stanowiło od 13-to do ponad 25-krotności zysków netto spółki za 2013 rok, który wyniósł nieco ponad 230 milionów złotych³⁶. Szacowane koszty zdrowotne z górnego krańca szacunku przekraczały ponad trzykrotnie przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów³⁷ i oznaczały, iż każda złotówka zysku ZE PAK S.A. okupiona była 25 złotówkami strat zdrowotnych innych podmiotów gospodarczych. Mówiąc obrazowo najdroższymi filtrami w elektrowniach ZE PAK były płuca i układ krwionośny obywateli RP.

Tabela 1. Wpływ rocznych emisji zanieczyszczeń powietrza ZE PAK na zdrowie mieszkańców Polski

Efekty zdrowotne	Jednostka	Wartość
Przedwczesne zgony (30 lat +)	przedwczesne zgony	182
Przewlekłe zapalenie oskrzeli (20 lat +)	przypadki	251
Zapalenie oskrzeli wśród dzieci (6 – 18)	przypadki	1637
Dni chorobowe (18-65 lat)	dni	72518

Negatywny wpływ emisji toksycznych gazów i pyłów z elektrowni ZE PAK potwierdza też ekspertyza *Opracowanie o wpływie kopalni odkrywkowych i elektrowni należących do Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin (ZE PAK) na zdrowie, uwzględniające planowane 2 kopalnie odkrywkowe* autorstwa Łukasza Adamkiewicza z lipca 2016 roku³⁸. W wyniku szczegółowych obliczeń w oparciu o sprawdzoną metodologię i metodyki autor ekspertyzy konkluduje iż „zanieczyszczenie powietrza emitowane z Zespołu Elektrowni „Pątnów-Adamów-Konin” przyczynia się corocznie na terenie Polski do: ok. 180 przedwczesnych zgonów, ok. 250 przewlekłych zapaleń oskrzeli u dorosłych, ok. 1 600 zapaleń oskrzeli u dzieci oraz ok. 72 tys. dni chorobowych”.

Wyliczenia oparte są na danych o emisjach w 2013 roku przekazanych przez ZE PAK do Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBIZE).

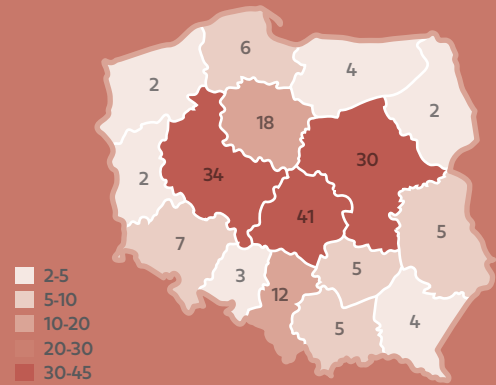
Emisja z kopalni odkrywkowej węgla brunatnego to pył mineralny, czyli głównie PM_{10} . Stąd też w gminach, w których wydobywa się węgiel brunatny w okresach suchych, przy silnych wiatrach może dochodzić do powstawania burz piaskowych. Efektem tego jest wysokie krótkoterminowe pogorszenie się jakości powietrza. Istnieje ryzyko, że w ciągu roku w wyniku funkcjonowania kopalni odkrywkowych należących do ZE PAK może dojść do dobowych przekroczeń norm jakości powietrza dla pyłu PM_{10} w gminach: Brudzew, Kramsk, Osiek Mały, Przykona i Turek. W przypadku otwarcia planowych kopalni odkrywkowych ryzyko przekroczenia norm dobowych będzie dotyczyło następujących gmin: Babiak, Kazimierz Biskupi, Kleczew, Ślesin i Wilczyn.

Emisja do powietrza wyłącznie ze złóż „Ościłowo” i „Dęby Szlacheckie”, w przypadku uruchomienia odkrywek, bez uwzględnienia elektrowni, w których spalany byłby węgiel, przyczyni się corocznie na terenie Polski do: ok. 20 przedwczesnych zgonów, ok. 90 przewlekłych zapaleń oskrzeli u dorosłych, ok. 600 zapaleń oskrzeli wśród dzieci oraz ok. 9 tys. dni chorobowych³⁹.

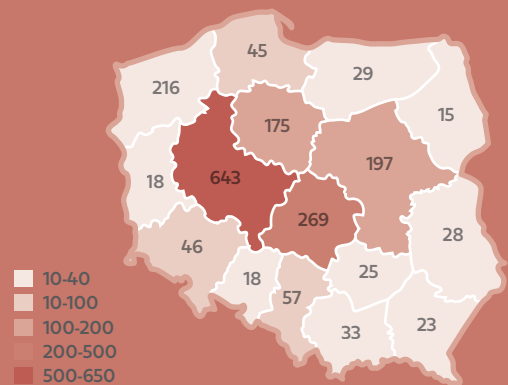
Graficzna prezentacja wyników ekspertyzy pozwalająca określić oddziaływanie eksploatowanych obecnie elektrowni i kopalni odkrywkowych ZE PAK, jak również oddzielnie planowanych kopalni odkrywkowych węgla brunatnego z podziałem na województwa, ułatwi organom decyzyjnym w gminach i w poszczególnych województwach podjęcie decyzji związanych ze staraniami ZE PAKu o uzyskanie pozwoleń na uruchomienie nowych kopalni odkrywkowych w Wielkopolsce.

Tabela 2. Wpływ emisji rocznych planowanych kopalni na złożu „Ościłowo” oraz „Dęby Szlacheckie” na zdrowie

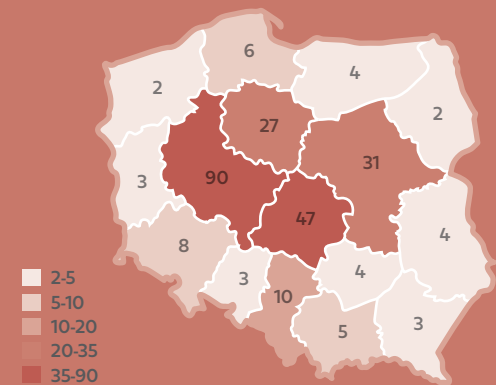
Efekty zdrowotne	Jednostka	Wartość
Przedwczesne zgony (30 lat +)	przedwczesne zgony	21
Przewlekłe zapalenie oskrzeli (20 lat +)	przypadki	94
Zapalenie oskrzeli wśród dzieci (6 – 18)	przypadki	641
Dni chorobowe (18-65 lat)	dni	8901

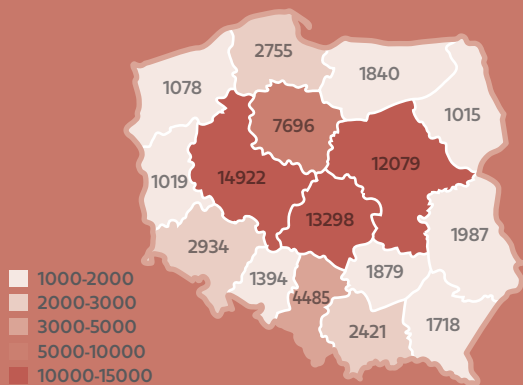
Rysunek 3. Liczba przedwczesnych zgonów związana z emisjami zanieczyszczeń powietrza ZE PAK

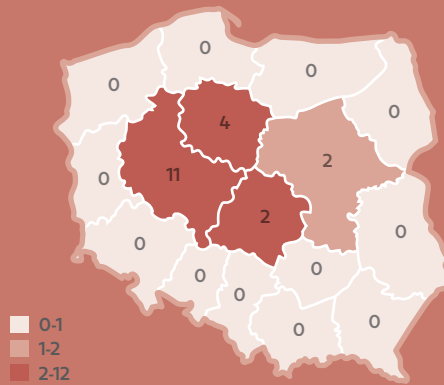
Rysunek 4. Liczba nowych zapaleń oskrzeli wśród dzieci związana z emisjami zanieczyszczeń powietrza ZE PAK

Rysunek 5. Liczba nowych przewlekłych zapaleń oskrzeli wśród dorosłych związana z emisjami zanieczyszczeń powietrza ZE PAK

Rysunek 6. Liczba dni chorobowych związana z emisjami zanieczyszczeń powietrza ZE PAK

Rysunek 7. Wzrost liczby przedwczesnych zgonów w przypadku uruchomienia planowanych kopalń na złożu „Ościśowo” oraz „Dęby Szlacheckie”

W jaki sposób wdychanie pyłów zawieszonych może wpływać na nasze zdrowie

Źródło: raport HEAL „Niepełacony rachunek. Jak energetyka węglowa niszczy nasze zdrowie”

PŁUCA

- Zapalenie
- Stres oksydacyjny
- Przyspieszony rozwój oraz nasilenie się przewlekłej obturacyjnej choroby płuc
- Zaostrzone objawy ze strony układu oddechowego
- Upośledzone odruchy płucne
- Ograniczona czynność płuc

KREW

- Zmienione właściwości reologiczne
- Zwiększona krzepliwość
- Przemieszczone do krwi cząsteczki substancji zanieczyszczających
- Zakrzepy obwodowe
- Obniżona saturacja tlenem

MÓZG

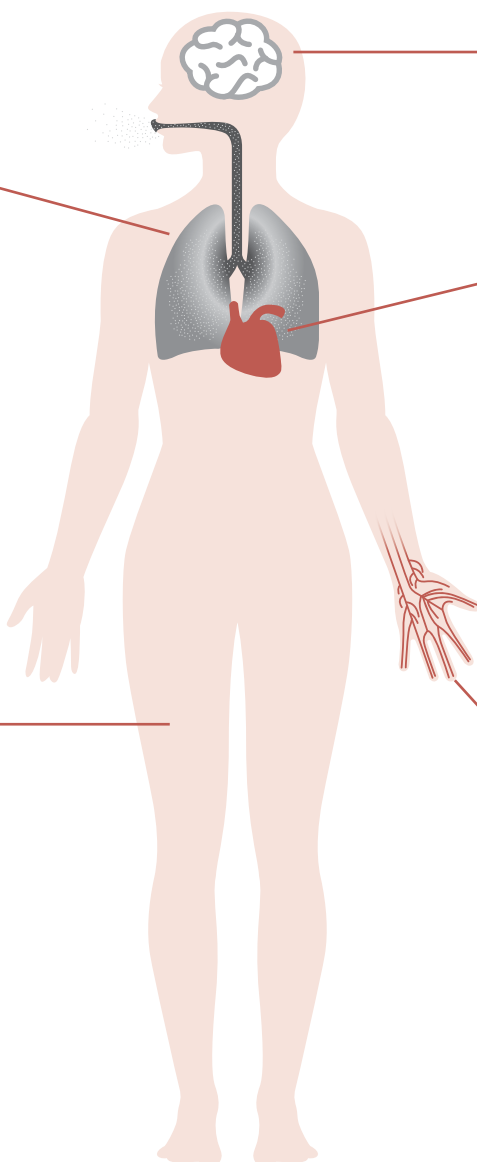
- Zwiększone ryzyko incydentów naczyniowo – mózgowych

SERCE

- Zaburzona aktywność autonomiczna serca
- Stres oksydacyjny
- Zwiększona podatność na dysrytmie
- Zaburzenie repolaryzacji
- Zwiększone niedokrwienie mięśnia sercowego

UKŁAD NACZYNIOWY

- Miażdżycza tętnic, przyspieszona progresja i destabilizacja blaszki miażdżycowej
- Zaburzenie czynności śródbłonna
- Zwężenie naczyń i nadciśnienie

objętość Jeziora
Śniardwy wynosi
660 mln m³

x **18** ≈ **12 mld m³ wody**

wypompowano w Wielkopolsce
od początku eksploatacji węgla brunatnego

12 mld m³ wody
wypompowanych
w Wielkopolsce

≈

70%

łącznej objętości
wszystkich jezior
w Polsce

Od początku eksploatacji węgla brunatnego w Wielkopolsce wypompowano ponad 18 razy tyle wody (12 mld m³) ile jest w jeziorze Śniardwy (660 mln m³), albo inaczej ponad 70% łącznej objętości wszystkich jezior w Polsce (17 mld m³).

Rozdział 4

WĘGLA NIE DA SIĘ PIĆ

Niedostatek wody uważany jest za jedno z najważniejszych ryzyk długoterminowych. Zdaniem World Economic Forum i Banku Światowego może to stanowić poważne zagrożenie dla globalnego wzrostu gospodarczego. Prof. Andrzej Kowalski, szef Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – mówi wprost „Bilans wody Polski jest gorszy niż ten w Egipcie”. Zgodnie z danymi Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej ilość wody przypadająca na mieszkańca Polski to 1580 m³/rok. Mediana dla Europy wynosi 4560 m³/rok.

Przez 70 lat zasoby wodne Wielkopolski zostały uszczuplone w związku z wydobyciem węgla brunatnego. Z regionu zostało wypompowane w tym okresie ponad 12 miliardów metrów³ wód podziemnych⁴³, które następnie spłynęły Wartą i Odrą do Bałtyku. 12 miliardów m³ to ponad 18 jezior o objętości równej największemu w Polsce jezioru Śniardwy, którego objętość wynosi 660,2 mln m³⁴⁴. Łączna objętość wszystkich jezior w Polsce to 17 mld m³, a więc w skutek wydobycia węgla brunatnego metodą odkrywkową objętość wody, którą wypompowano z wielkopolskich kopalń jest równa 70% łącznej objętości wszystkich jezior w Polsce. W 2015 roku na każdą wydobytą tonę węgla w KWB Adamów odpompowano 3,8 m³ wody⁴⁵, czyli łącznie w 2015 roku ponad 135,4 mln m³ wody. Analogiczne wskaźniki dla KWB Konin wynoszą 11,6 m³ wody na tonę wydobytego węgla⁴⁶, czyli ponad 108,8 mln m³ wody.

Konieczność odwadniania złóż przez kopalnię węgla brunatnego „Konin” w 3 rejonach: Pątnów, Tomisławice i Drzewce, oraz obecna eksploatacja spowodowały powstanie 3 rozległych lejów depresji: na NW od Konina (złoża Pątnów II, III i IV) o rozmiarach 23 x 16,5 km, wokół złoża Tomisławice –

o promieniu ok. 4 km (część odkrywki i leja depresji wchodzi na teren JCWPd nr 47) i wokół złoża Drzewiec – o promieniu ok. 2 km. Powyższe leje depresji zostały wytworzone w Głównym Użytkowym Poziomie Wodonośnym, lecz zaznaczają się także w poziomie pierwszym od powierzchni terenu⁴⁷. W rejonie działalności KWB Konin lej depresyjny obejmuje około 100 km² w poziomie nadwęglowym i około 450 km² w poziomie podwęglowym. W rejonie KWB Adamów leje depresyjne w obrębie czwartorzędowych (nadkładowych) warstw obejmują po kilka kilometrów kwadratowych wokół kopalń, a wspólne leje depresji poniżej pokładów węgla – około 90 km² w utworach neogenu i niemal 200 km² w utworach kredy⁴⁸.

Zgodnie z danymi z raportu OOS dla planowanej odkrywki „Ościśtowo” prace odwodnieniowe złoża mają się zacząć 2 lata przed początkiem jego eksploatacji i trwać aż do zakończenia eksploatacji po 11-15 latach. W uzupełnieniu do raportu z czerwca 2016 autorzy utrzymują na stronie 2, iż odwodnienie odkrywki Ościśtowo rozpocznie się jeszcze w 2016 roku. Zważywszy, że decyzja środowiskowa dla omawianej inwestycji nie została jeszcze wydana, a po jej uzyskaniu inwestor musi jeszcze uzyskać szereg pozwoleń, łącznie z pozwoleniem wodno-prawnym oraz koncesją wydobywczą, zanim będzie mógł rozpocząć prace odwodnieniowe oraz że Minister Rolnictwa nadal nie wyraził zgody na odrolnienie gruntów w gminach Skulsk i Ślesin oraz zmianę ich przeznaczenia umożliwiającego podjęcie działalności górniczej na tych terenach, początek planowanych prac odwodnieniowych z dużym prawdopodobieństwem nastąpi z opóźnieniem. Jest to o tyle istotne, iż zgodnie z wyliczeniami zawartymi w ekspertyzie *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościśtowo – analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego* autorstwa dr Benedykta Peplińskiego z wydziału ekonomiczno-społecznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu każde opóźnienie procesu odwodnienia⁴⁹ będzie zwiększać koszty zewnętrzne odkrywki Ościśtowo o straty powstałe na terenach odwodnienia w rolnictwie i sektorze przetwórstwa rolno-spożywczym o 915 mln złotych rocznie w wariantcie bardziej konserwatywnym oraz o 253,1 mln złotych rocznie w wariantcie bardziej realistycznym.

elektrownia Pątnów fot. Greenpeace/Nick Cobbing

Analizy przeprowadzone przez Biuro Studiów i Badań Hydrogeologicznych i Geofizycznych z Poznania wyraźnie wskazują, że zgoda na wybudowanie odkrywki na złożu Oczkowice w południowo-zachodniej Wielkopolsce oznaczać będzie realne zagrożenie zwiększeniem deficytu wody pitnej dla mieszkańców. Łącznie w powiecie gostyńskim nastąpiłaby likwidacja 20 ujęć wody na ogólną liczbę 48, a bez większych inwestycji możliwa będzie eksploatacja tylko dziewięciu ujęć. W gminie Krobia zlikwidowanych zostanie 16 ujęć na 21 istniejących, w tym trzy największe – Pudliszki, Kuczynka i Potarzyca.

Wyniki najnowszych badań naukowych nie pozostawiają wątpliwości – wydobycia węgla brunatnego w Wielkopolsce nie da się w żaden sposób pogodzić z rozwojem rolnictwa oraz utrzymaniem stabilności przyrodniczej ekosystemów. Stąd też tak duży nacisk autorów w raporcie środowiskowym dotyczącym planowanej odkrywki Ościśtowo oraz w uzupełnieniach do raportu, które autorzy przesyłają do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska od drugiej połowy 2015 roku na zagadnienia związane z tworzonymi miejscami pracy i brak szacowania kosztów, które planowana odkrywka generowałaby dla rolników uprawiających ziemię i prowadzących hodowlę zwierzęcą w zasięgu oddziaływania zarówno lejki depresyjnego jak i obniżania wód gruntowych o mniej niż metr, wywołanego odwodnieniem złoża Ościśtowo. Brak jest też informacji o szacunkowej liczbie osób, których utrzymanie zależne jest od produkcji rolniczej lub przetwórstwa rolno-spożywczego, które utracą pracę na skutek negatywnego oddziaływania spadku wód gruntowych. Podobnie nie określono liczby osób, które będą musiały zaniechać działalności gospodarczej z powodu obniżenia dochodów z turystyki, związanego ze spadkiem liczby turystów, decydujących się na spędzanie wakacji w niedalekim sąsiedztwie kopalni odkrywkowej lub nad zmienionymi wskutek jej działalności jeziorami.

Następny rozdział poświęcony będzie próbie odpowiedzi na pytanie, czy istnieje możliwość budowy i eksploatacji nowych kopalni odkrywkowych węgla brunatnego bez naruszania prawodawstwa UE, a zwłaszcza Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 i dyrektyw szczegółowych, mających na celu doprowadzenie do co najmniej dobrej jakości wód powierzchniowych i podziemnych do 2015 roku z możliwością przedłużenia okresu osiągnięcia tego celu do 2021 lub 2027 roku.

Rozdział 5

OCHRONA WÓD W POLSCE KONTRA KOPALNIE ODKRYWKOWE WĘGLA BRUNATNEGO

W ekspertyzie dr inż. Rafała Bernasia z sierpnia 2016 pod tytułem *Opinia naukowa dotycząca zgodności raportu oddziaływania na środowisko dla planowanej odkrywki węgla brunatnego na złożu Ościstowo z przepisami Ramowej Dyrektywy Wodnej UE 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000 roku*⁵⁰ autor zauważa, iż „dyrektywy europejskie jako akty prawa wewnątrzspółnotowego same w sobie nie stanowią podstawy praw i obowiązków w krajach Wspólnoty, natomiast zobowiązują do wprowadzenia ustaleń w nich zawartych do krajowego systemu prawnego. RDW opiera się na tzw. kontroli ramowej, polegającej jedynie na wskazaniu warunków, jakie powinien spełnić adresat podejmujący określone działania i ograniczającej się na wskazaniu rezultatów działania⁵¹. W Polsce zapisy RDW zostały przeniesione w dużej mierze do następujących ustaw:

- 💧 Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r. poz. 145)
- 💧 Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.)
- 💧 Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 628) uchylona i zastąpiona dn. 23.01.2013 przez Ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U.2013 poz. 21)
- 💧 Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. 2006 nr 123 poz. 858).

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW) zobowiązuje wszystkie Państwa Członkowskie do podjęcia działań na rzecz ochrony śródładowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych. W świetle założeń RDW wszelkie działania zmierzające do osiągnięcia celów środowiskowych mają zapewnić długookresowe, racjonalne gospodarowanie wodami oraz ochronę zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju. W artyku 4 ust. 1 określono ogólny cel, jaki ma być osiągnięty w odniesieniu do wszystkich

części wód powierzchniowych i podziemnych (tj. dobry stan do 2015 roku), a także uwzględniono aspekt zapobiegania jakimkolwiek dalszemu pogarszaniu się ich stanu. W tym samym artykule Dyrektywy określono cele środowiskowe dla części wód wyznaczonych jako silnie zmienione i sztuczne (tzn. dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny)⁵².

Celem nadrzędnym Dyrektywy RDW jest osiągnięcie co najmniej dobrego stanu wód przez określenie i wdrożenie niezbędnych działań w ramach zintegrowanych programów działań uwzględniając istniejące wymogi Wspólnoty (RDW 2000).

Ramowa Dyrektywa Wodna wymagała w zasadzie osiągnięcia, do końca 2015 roku, dobrego stanu wszystkich części wód powierzchniowych i podziemnych, a także zrealizowania, w tym samym terminie, norm i celów dla obszarów chronionych. Tylko dla wód zakwalifikowanych, zgodnie z opisaną w dyrektywie procedurą, jako sztuczne lub silnie zmienione, celem do osiągnięcia jest w miejsce dobrego stanu ekologicznego dobry potencjał ekologiczny, co oznacza kompromis między potrzebami ekologicznymi, a potrzebami korzystania z wód powodującego pewne ich przekształcenia. Tylko w szczególnych okolicznościach termin osiągnięcia celu może być przedłużony do 2021 lub do 2027 roku⁵³.

Według dr Bernasia „przedstawiona w raporcie środowiskowym dla odkrywki Ościstowo analiza wariantów alternatywnych nie spełnia warunków wynikających z ustawy OoŚ. Nie jest możliwe przeprowadzenie wyboru wariantów alternatywnych jeśli raport takowych nie zawiera. Idąc dalej, brak wariantów alternatywnych utrudnia możliwość ustanowienia ewentualnych derogacji wynikających z art. 4 ust. 7 RDW i art. 38j ustawy Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 roku oraz dla uwarunkowań wynikających z art. 34 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody”. Co więcej w opinii autora „nie ma możliwości ustalenia przesłanek z art. 34 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody powołując się na nadrzędny interes publiczny **bez uzyskania opinii Komisji Europejskiej**”.

Ramowa Dyrektywa Wodna zabezpiecza prawo obywateli Unii Europejskiej do dobrej jakości wód powierzchniowych oraz do ochrony zasobów wód podziemnych przed przedsięwzięciami je degradującymi, a do takich niewątpliwie należą w pierwszym rzędzie kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego.

Z kolei ustęp 3 artykułu 81 ustawy o OOŚ mówi: „Jeżeli z oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wynika, że przedsięwzięcie może spowodować nieosiągnięcie celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach odmawia zgody na realizację przedsięwzięcia, o ile nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 38 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne”. Realizacja inwestycji z pewnością **spowoduje nieosiągnięcie celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry zarówno w stosunku dla JCWP jak i dla JCWPd**. Fakt ten jest stwierdzony zarówno w raporcie (choć częściowo w zawołowany sposób) jak i w MasterPlanie dla obszaru dorzecza Odry⁵⁴. Inwestor sam wniósł o ustalenie derogacji względem art. 4 ust 5 i 7 RDW dla JCWP i JCWPd w aktualizacji do planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry⁵⁵; niejako godząc się z faktem spowodowania nieosiągnięcia celów środowiskowych (strona 173 raportu).

Autor ekspertyzy konkluduje, iż: „Podsumowując analizę możliwości wystąpienia przesłanek, o których mowa w artykule 38j ustawy z dnia 18 lipca 2001 roku – Prawo wodne, stwierdzam, że w mojej opinii **nie ma możliwości zastosowania derogacji**. Żadna z przesłanek nie została w pełni spełniona.” Dodatkowo jak zauważa dr Bernaś:

W świetle założeń RDW wszelkie działania zmierzające do osiągnięcia celów środowiskowych mają zapewnić długookresowe, racjonalne gospodarowanie wodami oraz ochronę zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

„Ramowa Dyrektywa Wodna jest dyrektywą środowiskową, zaś wyłączenie z realizacji jej celów powinno stanowić wyjątek, a nie regułę” i „Wyłączeń z celów środowiskowych w ramach RDW nie można stosować, aby odejść od celów i obowiązków ustalonych w innych aktach ustawodawstwa UE”⁵⁶.

Realizacja inwestycji Ościstowo z pewnością spowoduje nieosiągnięcie celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry zarówno w stosunku dla JCWP jak i dla JCWPd. Fakt ten jest stwierdzony zarówno w raporcie jak i w MasterPlanie dla obszaru dorzecza Odry oraz w aPGW⁵⁷. Chcę zwrócić tutaj uwagę na braki aktualności danych odnoszących się do celów środowiskowych dla JCWP i JCWPd umieszczonych w raporcie OOŚ oraz w bazie danych KZGW (www.geoportal.kzgw.gov.pl). Nowsze dane w tym odnoszące się do celów środowiskowych i derogacji znajdują się w projekcie aPGW na stronie <http://www.apgw.kzgw.gov.pl>.

Dr Bernaś we wnioskach z ekspertyzy wyraźnie stwierdza, iż zapewnienie dobrego stanu/potencjału ekologicznego wymaganego w związku z realizacją RDW, nie będzie możliwe lub ulegnie znacznemu oddaleniu w wyniku działania odkrywki Ościstowo, zaś realizacja inwestycji wyklucza możliwość osiągnięcia celów dyrektywy RDW w innych częściach wód w tym samym obszarze dorzecza.

Inwestycja jest niezgodna z wdrażaniem innego prawodawstwa wspólnotowego dotyczącego ochrony środowiska tj. z wdrażaniem celów Dyrektyw 92/43/EWG i 2009/147/WE.

Przy tak jednoznacznych wnioskach, samoistnie nasuwa się pytanie czy jakkolwiek nowa kopalnia odkrywkowa węgla brunatnego w Polsce jest w stanie spełnić wymogi Ramowej Dyrektywy Wodnej – zważywszy na fakt, iż planowana odkrywka Ościstowo ma najmniejsze zasoby geologiczne spośród wszystkich kopalń odkrywkowych, o które stara się ZE PAK S.A., a mianowicie kopalnia odkrywkowa na złożu Gubin-Brody oraz kopalnia odkrywkowa na złożu Złoczew mają wielokrotnie większe zasoby geologiczne niż odkrywka na złożu Ościstowo, stąd należy oczekiwać proporcjonalnie większego oddziaływania na wody podziemne i powierzchniowe, związanego z budową, a następnie eksploatacją tych odkrywek. Co więcej, zważywszy na to, iż początek eksploatacji wszystkich poza odkrywką Ościstowo, odkrywek węgla brunatnego w Polsce planowany jest na okres po 2021 roku, czyli po dacie, do której powinny być spełnione cele RDW na wszystkich wodach powierzchniowych oraz podziemnych w Polsce, wydawanie decyzji środowiskowych dla tych przedsięwzięć będzie narażone na automatyczne zaskarżenie przez społeczności lokalne przeciwne budowie na ich terenie tak bardzo ingerujących w środowisko przedsięwzięć. Autor niniejszego raportu jest też w trakcie wymiany informacji z Komisją Europejską na temat parametrów technicznych oraz prawnych jakie spełniać muszą nowe kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego w Unii Europejskiej, aby były zgodne z Ramową Dyrektywą Wodną. Wskazówki ze strony Komisji Europejskiej z pewnością wyjaśniłyby wątpliwości w tym zakresie oraz rozbieżne interpretacje przepisów RDW, jakie mogą mieć podmioty starające się o decyzje środowiskowe w celu budowy nowych kopalń odkrywkowych węgla brunatnego oraz środowiska naukowców, społeczności lokalnych, samorządów i organizacji pozarządowych, które dostrzegają, iż Ramowa Dyrektywa Wodna zabezpiecza prawo obywateli Unii Europejskiej do dobrej jakości wód powierzchniowych oraz do ochrony zapasów wód podziemnych przed przedsięwzięciami je degradującymi, a do takich niewątpliwie należą w pierwszym rzędzie kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego.

Rozdział 6

„NIE RZUCIM ZIEMI SKĄD NASZ RÓD” – SPOŁECZNY OPÓR PRZECIWIW BUDOWIE NOWYCH KOPALNI ODKRYWKOWYCH WĘGLA BRUNATNEGO

Rosnąca świadomość społeczna mieszkańców Wielkopolski oraz wzrost zdolności organizacyjnych oraz poparcia społecznego sprawił, że w samym roku 2016 do końca września odbyły się 4 duże protesty przeciwko planom budowy kopalń odkrywkowych węgla brunatnego z czego aż trzy w Warszawie. Pierwszy z nich 10 maja 2016 to Zgromadzenie Publiczne zorganizowane przez Fundację „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”, wsparte przez społeczności lokalne i stowarzyszenia przeciwne odkrywkom ze wszystkich regionów Wielkopolski, w których ZE PAK planuje budowę nowych kopalń węgla brunatnego. Rozpoczęło się ono od protestu przeciwko obecności największego polskiego Otwartego Funduszu Emerytalnego, zarządzanego przez Nationale Nederlanden PTE S.A., w akcjonariacie ZE PAK. NN OFE posiadał w maju 9.97% akcji ZE PAK, a więc de facto aprobował też decyzje inwestycyjne spółki, uznając je za perspektywiczne. W przeciwnym razie zdecydowałby się na powolną sprzedaż udziałów w ZE PAK. Kilkaset osób z całej Polski zdecydowało się zrezygnować z dnia pracy, by pokazać swoją obecnością, jak wielkie znaczenie ma dla nich potencjalna decyzja o budowie kopalni odkrywkowej w gminach, które zamieszkują lub które zostałyby objęte oddziaływaniem planowanych odkrywek. Od 11 maja do końca lipca pod petycją, która wzywała Nationale Nederlanden do wpłynięcia na ZE PAK by ten zrezygnował z planów budowy nowych kopalń odkrywkowych lub, jeżeli nie byłoby to możliwe, do sprzedaży udziałów w spółce, podpisało się 2700 osób. Zobowiązały się one do rezygnacji z usług Nationale Nederlanden oraz Nationale Nederlanden OFE. 25 tysięcy podpisów sprzeciwiających się budowie kopalni odkrywkowej w południowo-zachodniej Wielkopolsce na złożu Oczkowice zebrali przedstawiciele Stowarzyszenia „Nasz Dom” przy szerokim wsparciu mieszkańców regionu,

lokalnych samorządów oraz przedsiębiorców. Blisko 2 tysiące podpisów osób przeciwnych planom powstania odkrywki na złożu Ościslowo złożyło Stowarzyszenie Ekologiczne EkoPrzyjezierze w ramach procedury konsultacji społecznych oceny oddziaływania na środowisko w lipcu 2016 roku.

28 czerwca przedstawiciele Koalicji „Rozwój TAK – Odkrywki NIE” wzięli udział w Walnym Zebraniu Akcjonariuszy (WZA) ZE PAK S.A. podczas którego skorzystali z prawa zadania pytań jako pełnomocnicy akcjonariuszy mniejszościowych ZE PAK S.A. Zgodnie z prawem oficjalne odpowiedzi na te pytania zostały podane do publicznej wiadomości, a akcjonariusze, w imieniu których pytania zadano dostali odpowiedzi na piśmie. W tym samym czasie przed siedzibą spółki Elektrim w Warszawie, w której zorganizowane zostało WZA odbył się protest z udziałem kilkuset osób.

Do protestu doszło również w sierpniu przed siedzibą KWB Konin w Kleczewie oraz 20 września przed Sejmem RP w Warszawie, w związku z konferencją zorganizowaną przez posła na Sejm RP Jana Mosińskiego wspólnie z Fundacją „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”.

Protesty były tylko jednym z bardzo szerokiego wachlarza działań, w które zaangażowało się społeczeństwo obywatelskie, by powstrzymać budowę szkodliwych społecznie kopalń planowanych przez ZE PAK. Dwukrotnie przedstawiciele Koalicji „Rozwój TAK – Odkrywki NIE” oraz lokalni liderzy społeczności zagrożonych powstaniem kopalń odkrywkowych spotykali się z europosłami w Brukseli. Pierwszy raz 20 kwietnia z okazji okrągłego stołu⁵⁸, związanego z publikacją przez WWF EPO raportu pod tytułem *From Cradle to Grave: the impacts of lignite mining on Europe citizens and environment*⁵⁹, ukazującego wpływ planowanych kopalń odkrywkowych

demonstracja pod Sejmem 2016, fot. Radosław Gawlik

w Niemczech i w Polsce na życie społeczności lokalnych nimi zagrożonych, oraz drugi raz na początku września⁶⁰ w związku z wysłuchaniem autorów petycji do Komisji Petycji Parlamentu Europejskiego, którzy opisywali powody, dla których kopalnia na złożu Oczkowice nie powinna powstać. Mobilizacja środowisk samorządowych, przedsiębiorców oraz obywateli przeciw tzw. Białej Księdze Ochrony Złóż Kopalni, która została opublikowana w listopadzie 2015 roku przez Ministerstwo Środowiska, doprowadziła nie tylko do jej wycofania z konsultacji międzyresortowych⁶¹, ale też, jak wyraził się wiceminister środowiska i Główny Geolog Kraju prof. Mariusz Orion Jędrysek, trafiła do kosza historii i została uznana za niebyłą.

25 stycznia 2016 roku w wyniku długotrwałych zabiegów samorządów, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i mieszkańców zwłaszcza południowo-zachodniej Wielkopolski Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął uchwałę⁶² wzywającą wszystkich polityków samorządowych w Wielkopolsce do podjęcia wszelkich starań, aby nie dopuścić do eksploatacji złóż w tzw. Rowie Poznańskim oraz złóż Poniec-Krobia i Oczkowice. Sejmik Województwa Wielkopolskiego – czytamy w uzasadnieniu do uchwały Nr XIV/405/16 z dnia 25 stycznia 2016 r – w trosce o zapewnienie zrównoważonego i trwałego rozwoju regionu opartego na wykorzystaniu nowych technologii i poszanowaniu tradycji, wyraża swoje głębokie zaniepokojenie informacjami o planach eksploatacji złóż węgla brunatnego w obszarze wybitnej kultury rolnej. Podjęcie działań związanych z wprowadzeniem i egzekwowaniem zasad ochrony strategicznych złóż węgla brunatnego oraz ich eksploatacją metodą odkrywkową wywoła – jak piszą radni – szereg nieodwracalnych zmian w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym.

Za najbardziej istotne spośród możliwych konsekwencji eksploatacji węgla brunatnego radni Sejmiku uznali:

1. zmianę warunków hydrologicznych i hydrogeologicznych;
 2. nieodwracalną i całkowitą utratę wysokiej jakości rolnej przestrzeni produkcyjnej;
 3. utratę walorów i zasobów środowiska przyrodniczego;
 4. likwidację położonych w granicach złóż węgla brunatnego dziesiątek miejscowości oraz konieczność przesiedlenia wielu tysięcy mieszkańców;
 5. likwidację lub przeniesienie kilku tysięcy podmiotów gospodarczych i gospodarstw rolnych;
 6. zakłócenie funkcjonowania poszczególnych jednostek administracyjnych;
 7. zmianę unikatowych walorów krajobrazowych i kulturowych.
-

„Wszyscy przedstawiciele strony społecznej wyrazili zdecydowany i jednomyślny głos przeciw zabezpieczeniu i eksploatacji złóż węgla brunatnego w południowo-zachodniej oraz wschodniej Wielkopolsce”

demonstracja w Warszawie 2016,
fot. Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”

Zdiagnozowane – czytamy dalej – konsekwencje eksploatacji strategicznych złóż węgla brunatnego wskazują, że działalność wydobywcza spowoduje nieodwracalną transformację struktury funkcjonalno-przestrzennej tej części Wielkopolski, a także przyczyni się do szeregu niekorzystnych, negatywnych zmian w uwarunkowaniach rozwoju. Działalność wydobywcza związana będzie także z budową nowej elektrowni, której funkcjonowanie przysporzy kolejnych uciążliwości dla środowiska i spowoduje wyłączenie z produkcji rolnej dodatkowo kilkuset hektarów gleb. Należy podkreślić, że już wprowadzenie zasad ochrony złóż wywoła szereg ograniczeń i zmian w rozwoju na wiele lat przed rzeczywistym rozpoczęciem eksploatacji⁶³.

Mając powyższe na uwadze, – napisali radni Sejmiku – podzielamy stanowiska samorządów lokalnych, dotyczące dezaprobaty wobec zamiarów powierzchniowej eksploatacji złóż węgla brunatnego. Apelujemy do parlamentarzystów o podjęcie skutecznych działań zapobiegających postępowaniu procedur administracyjnych zmierzających do podjęcia eksploatacji węgla brunatnego w południowej Wielkopolsce i przeobrażenia tej części regionu w zagłębienie górniczo – energetyczne.

Nasze stanowisko kierujemy do Rady Ministrów RP, a w szczególności do Ministra Energii oraz Ministra Środowiska, wnosząc o wyłączenie złóż tzw. Rowu Poznańskiego oraz złóż Oczkowice i Poniec Krobia z bilansu złóż strategicznych oraz o całkowite, jednoznaczne i ostateczne wykreślenie tych złóż

z projektowanej listy złóż strategicznych w Polsce, z uwagi na niezwykle konfliktogenną lokalizację oraz prognozowane negatywne i destrukcyjne skutki ich eksploatacji.

Równie nieprzychylna planom eksploatacji węgla brunatnego metodą odkrywkową w południowo-zachodniej Wielkopolsce przez ZE PAK była Wielkopolska Rada Dialogu Społecznego, której posiedzenie dotyczące między innymi tematyki starań ZE PAKu o uzyskanie koncesji na eksploatację złoża Oczkowice odbyło się 30 marca 2016 roku w Poznaniu. Jednomyślność samorządów, organizacji pozarządowych, władz marszałkowskich, ekspertów, naukowców i przedsiębiorców w tej kwestii oddaje protokół z sesji WRDS⁶⁴, w którym czytamy „Wszyscy przedstawiciele strony społecznej wyrazili zdecydowany głos przeciw zabezpieczeniu i eksploatacji złóż węgla brunatnego w południowo-zachodniej oraz wschodniej Wielkopolsce”.

Przedstawiciele społeczności zagrożonych negatywnymi konsekwencjami budowy kopalń odkrywkowych planowanych przez ZE PAK prowadzili też korespondencję z postami na Sejm RP, Prezydentem RP, Ministrami Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Środowiska jak również wzięli udział w licznych spotkaniach z postami, pracownikami ministerstw, sejmiku wojewódzkiego, urzędu marszałkowskiego, samorządowcami, pracach komisji sejmowych poświęconych planom rozwoju firm ZE PAK S.A. i PGE S.A. Uczestniczyli w licznych programach radiowych i telewizyjnych w tym dwukrotnie w programie interwencyjnym TV Trwam „Po Stronie Prawdy” poświęconym

protest przeciwko odkrywce w gm. Krobia, fot. Greenpeace/Bogusz Bilewski

kampania antyodkrywkowa 2016, fot. Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”

demonstracja w Warszawie 2016, fot. Radosław Gawlik

demonstracja w Warszawie 2016, fot. Radosław Gawlik

zagadnieniu katastrofy ekologicznej w północno-wschodniej Wielkopolsce, związanej z eksploatacją węgla brunatnego w aktywnych kopalniach ZE PAKu. Uczestniczyli w Walnych Zebrań Akcjonariuszy banku ING w Holandii, grup kapitałowych Nationale Nederlanden w Holandii oraz AXA we Francji informując o planach ZE PAK, związanych z budową nowych kopalń odkrywkowych węgla brunatnego oraz o konsekwencjach finansowych, środowiskowych i społecznych, jeżeli plany te się powiodą. Regularnie rozmawiali również z prasą krajową i zagraniczną o zagrożeniach i konsekwencjach budowy planowanych przez ZE PAK kopalń odkrywkowych. W tym samym czasie ZE PAK S.A. ogłosił pierwszą od przejścia kontroli nad spółką przez obecnego właściciela pod koniec 2012

roku, stratę finansową, związaną z odpisami aktualizującymi, oraz w związku z tym podjął podczas Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy decyzję o nie wypłacie dywidendy. ZE PAK S.A. w ciągu niecałego roku kierowany jest przez piątego Prezesa Zarządu.

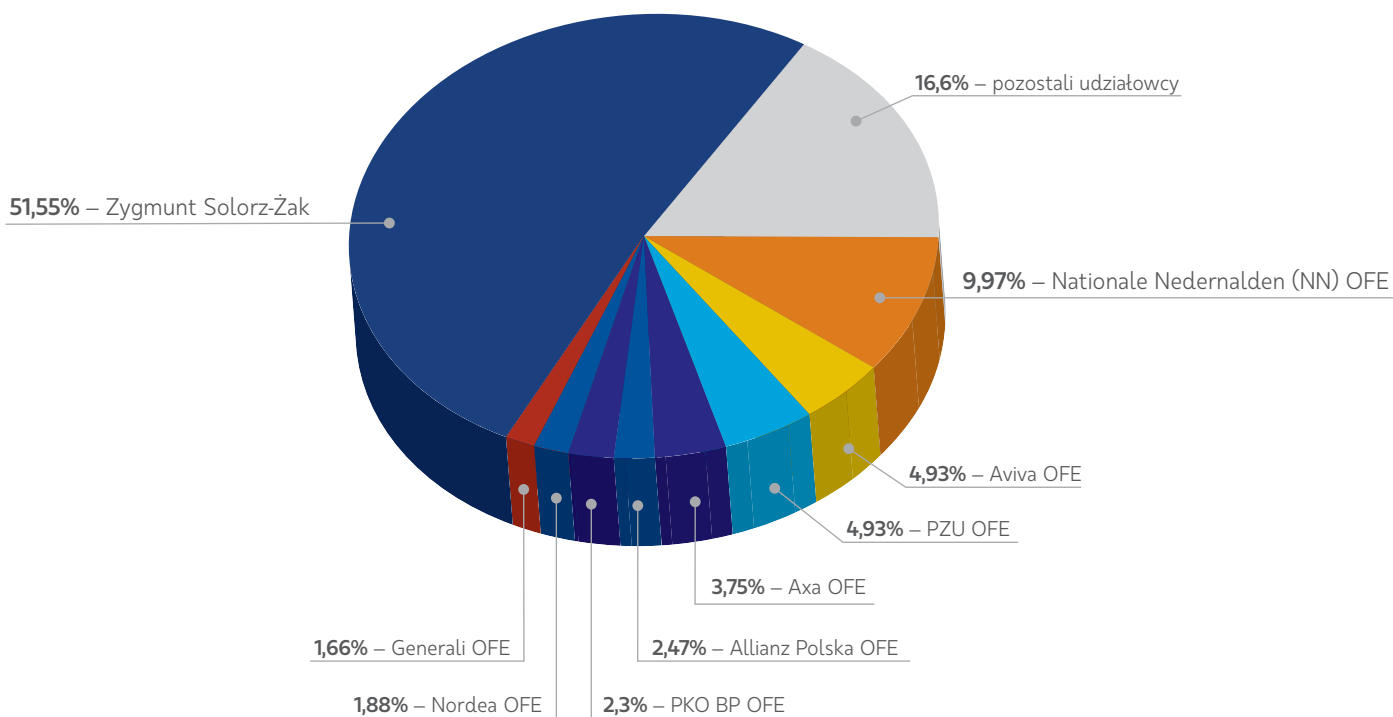
Ostatni rozdział będzie poświęcony ocenie wiarygodności spółki na podstawie wywiadywania się przez nią z obietnic inwestycyjnych złożonych w Prospekcie emisyjnym z października 2012 roku oraz w kolejnych sprawozdaniach finansowych i sprawozdaniach z działalności zarządu.

Rozdział 7

ROLA BANKÓW I FUNDUSZY

Mało która spółka jest w stanie sfinansować swoje plany inwestycyjne wyłącznie z własnych środków. ZE PAK – spółka, która w porównaniu z innymi europejskimi i polskimi koncernami energetycznymi jest niewielkim podmiotem o bardzo mało zdywersyfikowanej strukturze aktywów nie należy tu do wyjątków. Od czasu sprzedaży akcji należących do Skarbu Państwa oraz objęcia większości udziałów w Kopalni Węgla Brunatnego Adamów i Kopalni Węgla Brunatnego Konin w październiku 2012 roku koncern jest kontrolowany w ponad 50%, poprzez różne podmioty zależne, przez Zygmunta Solorza-Żaka, jednego z najbogatszych ludzi w Polsce, będącego również głównym udziałowcem Telewizji Polsat, Cyfrowego Polsatu oraz Polkomtela – operatora sieci telefonii komórkowej Plus.

Inwestorzy instytucjonalni objęli w wyniku oferty poprzedzającej debiut ZE PAKu na giełdzie 30 października 2012 roku nieco ponad 22 mln akcji z ogółu ponad 26 mln akcji oferowanych przez Skarb Państwa (w tym 443 tysiące akcji objęty spółki zależne Solorza-Żaka). Globalnymi koordynatorami oferty i prowadzącymi księżkę popytu były banki Credit Suisse, ING, JP Morgan i UniCredit. Współzarządzającymi budowę księgi popytu byli Espirito Santo Investment Bank, Ipopema, DM PKO BP i Trigon. Po objęciu udziałów należących do Skarbu Państwa Zygmunt Solorz-Żak dysponował za pomocą swoich spółek zależnych 51,74% z 50 823 547 akcji ZE PAKu, zaś od 30 kwietnia 2013 roku 51,55% akcji ZE PAKu (26 200 867 akcji).

Rysunek 10. Struktura akcjonariatu ZE PAK S.A. – stan na 31.12.2015 r.

Od momentu przejęcia kontroli nad spółką Zygmunt Solarz-Żak wypłacił ze spółki z formie dywidendy oraz w formie wynagrodzenia za przewodniczenie Radzie Nadzorczej spółki prawie 50 mln złotych. W wykupie od Skarbu Państwa akcji ZE PAKu uczestniczyły też Otwarte Fundusze Emerytalne. Na koniec 2015 roku posiadały one łącznie prawie 33% akcji spółki. Największym udziałowcem mniejszościowym ZE PAKu, nie będącym pod kontrolą Zygmunta Solorza-Żaka jest Nationale Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny (do niedawna ING OFE) zarządzany przez NN Powszechne Towarzystwo Emerytalne S.A. ING OFE w szczytowym momencie posiadało ponad 11% akcji ZE PAKu, zaś obecnie kontroluje 8,9% akcji spółki⁶⁵. W ciągu niecałych czterech lat akcje ZE PAKu straciły ponad 50% swojej wartości, a jeszcze w połowie marca 2016 kurs ZE PAKu sięgnął 6,57 złotych. NN OFE posiada na koniec września 2016 akcje o wartości o ponad 65 mln złotych mniejszej niż w dniu zakupu⁶⁶ i nawet uwzględniając 9,75 mln złotych wypłaconej przez ING OFE dywidendy w 2014 i 2015 roku oraz potencjalne zyski ze sprzedaży mniejszych pakietów akcji, nadal NN OFE podobnie jak i pozostałe fundusze, które dalej posiadają akcje ZE PAKu poniosły stratę na inwestycji w ZE PAK w październiku 2012 roku. Trudno zresztą oczekiwać, że spółka będzie w najbliższych latach wypłacać dywidendę zważywszy na ponad 1,8 mld złotych straty w 2015 roku. Pytaniem otwartym jest czy zarządzający otwartymi funduszami emerytalnymi liczą na minimalizację strat czy też zakładają, że spółka dokona restrukturyzacji i dywersyfikacji swojej struktury wytwórczej i w średnim horyzoncie odzyska rentowność i zdolność do wypłaty dywidendy.

W ciągu niecałych czterech lat akcje ZE PAKu straciły ponad 50% swojej wartości, a jeszcze w połowie marca 2016 kurs ZE PAKu sięgnął 6,57 złotych. NN OFE posiada na koniec września 2016 akcje o wartości o ponad 65 mln złotych mniejszej niż w dniu zakupu (...) Pozostałe fundusze, które dalej posiadają akcje ZE PAKu także poniosły stratę na inwestycji w ZE PAK w październiku 2012 roku.

Spełnienie się drugiego scenariusze jest o tyle wątpliwe, iż ZE PAK nie wywiązał się do tej pory w pełni z żadnej z omawianych poniżej obietnic złożonych akcjonariuszom w prospekcie emisyjnym ani w kolejnych raportach finansowych.

W prospekcie emisyjnym na stronie 8 widnieje informacja iż: „Nasza strategia zakłada dwa główne kierunki działań, które mają zapewnić wzrost wartości Grupy ZE PAK: (i) optymalizację podstawowej działalności wytwórczej Grupy oraz (ii) podnoszenie efektywności działalności pomocniczej poprzez restrukturyzację.

Optymalizacja podstawowej działalności wytwórczej zakłada: (i) optymalizację portfela mocy wytwórczych poprzez realizację programu inwestycyjnego obejmującego zarówno modernizację posiadanych aktywów wytwórczych, **jak i zastępowanie wyeksploatowanych jednostek wytwórczych jednostkami opartymi na nowych, niskoemisyjnych**

technologiach w celu zachowania mocy wytwórczych na poziomie nie niższym niż około 2.100 MWe w perspektywie najbliższych 7 lat przy jednoczesnym ograniczeniu emisyjności i ryzyka technologicznego, poprawieniu sprawności wytwarzania oraz dywersyfikacji rodzajów paliwa” (pogrubienie autora).

Na stronie 16 prospektu emisyjnego spółka przypomina, iż projekt budowy bloku gazowo-parowego w Elektrowni Konin jest kluczowym projektem w fazie realizacji: „Jednakże **w okresie realizacji kluczowych projektów znajdujących się obecnie w fazie realizacji inwestycji oraz przy założeniu skierowania do realizacji jedynie projektu budowy bloku gazowo-parowego w Elektrowni Konin, z pominięciem pozostałych projektów w fazie przygotowawczej, do końca 2016 roku, Zarząd zamierza rekomendować Walnemu Zgromadzeniu wypłatę dywidendy na poziomie do 30% zysku Spółki wykazanego w jednostkowym sprawozdaniu finansowym Spółki sporządzanym zgodnie z Ustawą o Rachunkowości”.**

Co więcej w prospekcie emisyjnym na stronie 39 przysły właściciel akcji ZE PAKu mógł dowiedzieć się o tym, że „Według obecnego i planowanego poziomu wydobycia, okres eksploatacji zasobów naszych złóż szacuje się do około 2050 roku, przy czym najpóźniej do roku 2026 (w przypadku KWBA) oraz do roku 2030 (w przypadku KWBK) wydobycie jest zabezpieczone posiadanymi przez nas koncesjami”, zaś na stronie 116 prospektu, iż „Nasze najważniejsze obecnie prowadzone inwestycje to:

(iii) Kontynuacja nakładów inwestycyjnych na prace rozpoznawcze prowadzone na perspektywicznych złożach Piaski (planowana eksploatacja w latach 2017-2050), Ościstowo (planowana eksploatacja w latach 2019-2031) i Dęby Szlacheckie (planowana eksploatacja w latach 2024-2050) oraz kontynuacja nakładów na utrzymanie obecnie eksploatowanych odkrywek Drzewce, Józwin, Koźmin, Adamów i Tomisławice do wyczerpania ich zasobów.

W świetle naszego planu inwestycyjnego oraz powyższego zobowiązania umownego, szacujemy, że na realizację projektów inwestycyjnych w utrzymanie eksploatacji bieżących odkrywek oraz w budowę nowych odkrywek węgla brunatnego w latach 2012-2015 przeznaczymy około 400.000 tys. PLN (w tym około 50% ze środków własnych, natomiast pozostałą część ze środków pozyskanych z kredytów inwestycyjnych), z czego około 300.000 tys. PLN planujemy przeznaczyć na utrzymanie eksploatacji węgla brunatnego w bieżących odkrywkach”.

Informacje o strategii grupy powtórzone są na stronie 154 prospektu emisyjnego: „W związku z planowanym odłączeniem lub zakończeniem eksploatacji najstarszych jednostek wytwórczych o łącznej mocy 943 MWe, nasz program inwestycyjny przewiduje zarówno kompleksową modernizację bloków 1-4 w Elektrowni Pątnów I, jak i budowę nowego wysokosprawnego bloku gazowo-parowego w Elektrowni Konin.” oraz „Zakładamy pełne wykorzystanie wszystkich obecnie eksploatowanych odkrywek do wyczerpania ich zasobów przeznaczonych do wydobycia (zgodnie z przewidywaniami, Drzewce do 2019 roku, Józwin do 2020 roku, Koźmin do 2023 roku, Adamów do 2024 roku, Tomisławice do 2035 roku) oraz budowę nowych odkrywek węgla brunatnego na złożach Piaski, Ościstowo i Dęby Szlacheckie”.

Modernizacja bloków 1-4 elektrowni Pątnów I w latach 2013-pierwsza połowa 2016 roku oraz zapewnienie możliwości eksploatacji bloków 1-5 co najmniej do roku 2026 lub 2030 oraz kontynuacja nakładów inwestycyjnych na prace rozpoznawcze prowadzone na perspektywicznych złożach Piaski (planowana eksploatacja w latach 2017-2050), Ościstowo (planowana eksploatacja w latach 2019-2031) i Dęby Szlacheckie (planowana eksploatacja w latach 2024-2050) oraz kontynuacja nakładów na utrzymanie obecnie eksploatowanych odkrywek Drzewce, Józwin, Koźmin, Adamów i Tomiszawice do wyczerpania ich zasobów to także „kluczowe projekty inwestycyjne w fazie

realizacji inwestycji” na stronie 156 prospektu emisyjnego ZE PAKu, zaś do kluczowych projektów inwestycyjnych w fazie przygotowawczej, których realizacja miała nastąpić w latach 2012-2019 należały: uruchomienie wysokosprawnej jednostki wytwarzającej energię elektryczną i ciepło w drodze budowy bloku gazowo-parowego o mocy około 120 MWe i około 90 MWt oraz dodatkowego kotła szczytowego opalanego gazem o mocy około 40 MWt, dedykowanego dla potrzeb dostaw ciepła dla miasta Konin, których oddanie do eksploatacji wstępnie planuje się na 2016 rok oraz w Elektrowni Adamów: uruchomienie wysokosprawnej jednostki wytwarzającej energię elektryczną i ciepło w drodze budowy bloku gazowo-parowego o mocy około 400 MWe i około 45 MWt, oraz dodatkowego kotła szczytowego opalanego gazem o mocy około 45 MWt dedykowanego dla dostaw ciepła do miasta Turek, których oddanie do eksploatacji jest wstępnie rozważane na koniec 2017 roku”

Na ryzyka związane z zakupem akcji ZE PAKu oraz perspektywami spółki wskazywali eksperci z Greenpeace International i CEE Bankwatch Network⁶⁷ i te aspekty, które wskazane zostały w opracowaniu dla potencjalnych inwestorów są dziś głównymi przyczynami obecnych kłopotów finansowych spółki. Ponowna lektura opracowania we wrześniu 2016 roku skłania do przyznania racji jego autorom.

W sprawozdaniach finansowych za kolejne lata zarząd ZE PAKu podkreślał, iż konieczna jest dywersyfikacja portfela mocy wytwórczych spółki. I tak w sprawozdaniu zarządu ZE PAK za 2013 roku władze spółki informują, iż:

„Jednocześnie Spółka jest świadoma zmian, przede wszystkim tych z obszaru legislacyjno-prawnego, zachodzących

demonstracja w Warszawie 2016, fot. na tej stronie: Radosław Gawlik

Produkcja ciepła z obecnie wykorzystywanego źródła opartego na węglu brunatnym w elektrowni Konin, po 30 czerwca 2020 roku nie będzie możliwa z powodu wymogów środowiskowych. Natomiast dostosowanie obecnie wykorzystywanego źródła do zaostrzonych wymogów wiązałoby się z nakładami przewyższającymi efekt ekonomiczny, jaki dzięki temu udałoby się uzyskać.

w otoczeniu. Regulacje prawne zmierzające do redukcji emisji CO₂, innych gazów (SO₂, NO_x) oraz przepisy dotyczące sektora odnawialnych źródeł energii to istotne wyzwania stawiane przed Spółką. Aby sprostać wymaganiom stawianym przez aktualne oraz przyszłe regulacje prawne dotyczące szeroko rozumianej ochrony środowiska Spółka planuje modyfikację portfela mocy wytwórczych. Celem jest realizacja, w perspektywie najbliższych siedmiu lat, programu inwestycyjnego obejmującego zarówno modernizację posiadanych aktywów wytwórczych, jak i zastępowanie wyeksploatowanych jednostek wytwórczych jednostkami opartymi o nowoczesne technologie. Wykonanie zaplanowanych zadań inwestycyjnych pozwoli na ograniczenie ryzyka technologicznego, poprawienie sprawności wytwarzania, a poprzez dywersyfikację bazy paliwowej dobrze wpisze się w plany dążenia do niskoemisyjnej gospodarki Polski.” s. 43-44 (ZE PAK S.A. SPRAWOZDANIE ZARZĄDU Z DZIAŁALNOŚCI SPÓŁKI W 2013 ROKU).

Kluczowe elementy strategii inwestycyjnej obejmowały – modernizację bloków 1-4 w EL Pątnów I, budowę bloku gazowo-parowego w Koninie⁶⁵ o mocy 120MWe i 90MWt do 2018 roku oraz budowę bloku gazowo-parowego w Adamowie o mocy 400MWe i 45MWt s. 44.

Budowa bloku gazowo-parowego w Elektrowni Konin będzie wymagać poniesienia nakładów rzędu 720 mln PLN (z uwzględnieniem kosztów finansowania). s. 45 sprawozdania.

W „Sprawozdaniu zarządu z działalności grupy kapitałowej ZE PAK za I półrocze 2016 roku” na stronie 13 zarząd informuje iż: „W pierwszym półroczu 2016 kontynuowano prace projektowe związane z budową bloku gazowo-parowego w elektrowni Konin, która jest inwestycją zmierzającą do dywersyfikacji źródeł paliw wykorzystywanych do produkcji w Grupie. Projekt zakłada uruchomienie wysokosprawnej jednostki wytwarzającej energię elektryczną i ciepło w drodze budowy bloku gazowo-parowego o mocy około 120 MWe i około 90 MWt oraz dodatkowego kotła szczytowego o mocy około 40 MWt (dedykowanego dla potrzeb dostaw ciepła dla miasta Konina), których oddanie do eksploatacji wstępnie planuje się na 2020 rok. Realizacja tej inwestycji ma na celu zastąpienie wyeksploatowanych bloków opalanych węglem brunatnym w elektrowni Konin. Kompletowana jest dokumentacja niezbędna dla pozyskania wszelkich koniecznych pozwoleń administracyjno-prawnych związanych z przewidywaną inwestycją oraz kontynuowane są rozmowy w sprawie kontraktów wymaganych do realizacji projektu. W dalszym ciągu prowadzone są prace dotyczące opłacalności inwestycji i jej otoczenia prawnego. Równocześnie rozpoczęto prace studialne dotyczące rozwiązania alternatywnego, polegającego na przebudowie źródła ciepła w elektrowni Konin, które pozwoliłoby zapewnić dostawy ciepła do miasta Konin po unieruchomieniu części węglowej elektrowni Konin w czerwcu 2020 roku i braku uruchomienia planowanego nowego bloku gazowo-parowego. Produkcję energii elektrycznej i ciepłej w kogeneracji oparto by o kocioł biomasowy CFB K-12 i turbogenerator TG-6. Na potrzeby rozważanego projektu uzyskano z Urzędu Regulacji Energetyki promesy zmiany koncesji na wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej w dedykowanej instalacji spalania biomasy w elektrowni Konin”.

Jednocześnie na stronie 15 zarząd spółki ZE PAK informuje iż: „w dniu 30 czerwca 2016 roku Spółka doręczyła Miejskiemu Przedsiębiorstwu Energetyki Ciepłej – Konin sp. z o.o. („MPEC”) wypowiedzenie Umowy Sprzedaży Ciepła nr 93/MPEC/PAK/2005 zawartej w dniu 1 stycznia 2005 roku pomiędzy Spółką a MPEC, której przedmiotem są dostawy ciepła ze Spółki dla miasta Konin realizowane od dnia zawarcia umowy. Umowa przestanie obowiązywać z zachowaniem 4-letniego okresu jej wypowiedzenia, ze skutkiem na 30 czerwca 2020 roku. Umowa została wypowiedziana przez Spółkę z uwagi na fakt, iż produkcja ciepła z obecnie wykorzystywanego źródła opartego na węglu brunatnym w elektrowni Konin, po 30 czerwca 2020 roku nie będzie możliwa z powodu wymogów środowiskowych. Natomiast dostosowanie obecnie wykorzystywanego źródła do zastrzonych wymogów wiązałoby się z nakładami przewyższającymi efekt ekonomiczny, jaki dzięki temu udałoby się uzyskać”.

Fakt, że spółka zdecydowała się na doręczenie wypowiedzenia umowy sprzedaży ciepła na potrzeby MPEC Konin poddaje w wątpliwość zapewnienia spółki o planach budowy alternatywnego źródła ciepła dla miasta Konin do czerwca 2020 roku. Od momentu uzyskania wszystkich niezbędnych pozwoleń administracyjnych do oddania bloku gazowo-parowego upływają co najmniej cztery lata, z dużą dozą pewności można więc przyjąć, że do czerwca 2020 ZE PAK nie ukończy obiecwanego w prospekcie emisyjnym i w kolejnych sprawozdaniach finansowych spółki bloku gazowo-parowego w Koninie.

Na koniec września 2016 roku wiadomo jest, że

- a) ZE PAK nie zmodernizuje bloków 3 i 4 w elektrowni Pątnów I w terminie i wątpliwym jest czy modernizację w ogóle przeprowadzi;
- b) blok gazowo-parowy w elektrowni Adamów nie powstanie z pewnością do końca 2017 roku i wątpliwe jest, aby powstał w ogóle co stanowi olbrzymi problem dla mieszkańców miasta Turek w związku z faktem, iż do końca 2017 roku wyłączona zostanie Elektrownia Adamów będąca do tej pory głównym dostawcą ciepła dla miasta. Spółka ZE PAK wymówiła umowę na dostarczanie ciepła do miasta Turek. Umowa na dostawę ciepła przestaje obowiązywać z końcem 2017 roku;
- c) blok gazowo-parowy w Koninie z pewnością nie powstanie do końca 2016 roku i wątpliwym jest czy powstanie do połowy 2020 roku, a więc podobnie jak w przypadku miasta Turek, stawia to mieszkańców i władze miasta Konin w sytuacji, gdy brak realizacji obietnic inwestycyjnych zagraża dostawie ciepła dla miasta;
- d) odkrywki węgla brunatnego Adamów oraz Koźmin nie będą eksploatowane do wyczerpania zasobów, zaś kopalnia odkrywkowa na złożu Piaski nie powstanie, zaś mocno wątpliwym jest czy ZE PAK rozpocznie eksploatację węgla brunatnego ze złoża Ościśtowo w 2019 roku (proces OOS został na początku sierpnia przedłużony do października 2016 i zostanie prawdopodobnie przedłużony ponownie) i ze złoża Dęby Szlacheckie do 2024 roku;
- e) nie są jasne plany ZE PAKu związane ze staraniami o koncesję na złożach Poniec-Krobia oraz Oczkowice i wobec stanowiska Sejmiku Wojewódzkiego oraz silnego sprzeciwu władz samorządowych, lokalnych społeczności oraz przedsiębiorców, szanse ZE PAKu na uzyskanie koncesji na te złoża oraz budowa kompleksu energetycznego przy planowanej odkrywce wydają się bardzo mało prawdopodobne.

Dość istotny jest fakt, że w marcu 2014 roku ZE PAK uzyskał pozytywną decyzję od Europejskiego Banku Europejskiego w postaci zgody Rady Dyrektorów EBI na przyznanie spółce 350 milionów złotych (EUR 82 milionów) na budowę bloku gazowo-parowego w Koninie⁶⁸. Z możliwości tej spółka nie skorzystała i pomimo komunikatów medialnych z początku 2016 roku o tym, że spółka stara się o pozyskanie finansowania zewnętrznego do realizacji tego projektu preferencyjny kredyt największego europejskiego banku publicznego przepadł i jak wynika z informacji uzyskanej od EBI spółka musiałaby ponownie przejść całą procedurę rozpoczynając od wystąpienia z wnioskiem o kredyt by uzyskać przyznane warunkowo w marcu 2014 roku pieniądze na budowę bloku w Koninie.

Co więcej w raporcie finansowym za rok 2015 spółka informuje, iż „w strukturze przychodów ogółem w latach 2016-2017 średnio 85% stanowią przychody z energii elektrycznej własnej i zakupionej. Od 2018, z uwagi na wyłączenie produkcji w Elektrowni Adamów, następuje spadek przychodów ogółem o 40% w stosunku do roku 2017”.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Budowa nowych kopalń węgla brunatnego w Wielkopolsce przez Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin będzie się wiązać z kosztami zewnętrznymi daleko przekraczającymi korzyści związane z utrzymaniem przez kilka dodatkowych lat części miejsc pracy w Kopalni Węgla Brunatnego Konin oraz produkcją prądu w elektrowniach należących do grupy. Po zamknięciu elektrowni i kopalni Adamów w 2017 roku przychody grupy kapitałowej spadną o 40% w porównaniu z 2017 rokiem. Wiązać się to będzie z pewnością z redukcją etatów w grupie kapitałowej ZE PAK wykraczającą poza KWB Adamów i elektrownię Adamów.

Działalność elektrowni ZE PAK oraz kopalni KWB Adamów oraz KWB Konin związana jest z kosztami zewnętrznymi, z których największą składową stanowią koszty zdrowotne. Negatywny wpływ eksploatacji węgla brunatnego w kopalniach odkrywkowych, oszacowane tylko dla rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego, dla odkrywek KWB Konin oszacowano na kwotę od 144,0 mln zł do najbardziej realnych w ocenie autora ekspertyzy 888,5 mln zł na każdy rok funkcjonowania odkrywek. Analogiczną wartość dla KWB Adamów oszacowano na kwotę od 105,4 mln zł do najbardziej realnych w ocenie autora ekspertyzy 737,8 mln zł na każdy rok funkcjonowania odkrywek. Emisja szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery przez elektrownie należące do grupy ZE PAK była odpowiedzialna w 2013 roku za koszty zdrowotne szacowane na ponad 3 miliardy złotych do ponad 5,96 miliarda złotych⁶⁸. Co więcej, eksploatacja węgla brunatnego metodą odkrywkową wiąże się z bezpowrotną stratą milionów metrów sześciennych wody rocznie. W 2015 roku z kopalni należących do ZE PAK S.A. odpompowano ponad 240 milionów m³, czyli trzykrotną objętość położonego w zasięgu oddziaływania kopalni KWB Konin jeziora Gopło.

Jak najszybsze zamknięcie elektrowni oraz kopalni odkrywkowych węgla brunatnego należących do ZE PAK, zaczynając od generujących największe koszty zewnętrzne elektrowni Adamów oraz Pątnów I jest w interesie społecznym i zwiększy jakość życia mieszkańców Polski.

Budowa nowych kopalni odkrywkowych nie tylko przedłużyć będzie czas, przez jaki społeczeństwo będzie ponosić koszty zewnętrzne generowane przez elektrownie należące do ZE PAKu (same koszty zdrowotne, powodowane

emisjami z elektrowni Pątnów I i Pątnów II, wynoszą ponad 500 milionów euro, czyli ponad 2 miliardy złotych rocznie), ale także wpłynie na pogorszenie jakości i dostępnej ilości wód podziemnych, będących w zasięgu leja depresyjnego kopalni odkrywkowych. Rozpoczęcie wydobywania węgla z odkrywki Ościśłowo doprowadziłoby do wysiedlenia ponad 550 osób, utraty dochodów w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym, wynoszącej od 2,63 do 4,22 miliarda złotych, oraz kosztów zdrowotnych generowanych przez odkrywkę Ościśłowo wynoszących ponad 100 milionów złotych rocznie, czyli łącznie od 1,1 mld do 1,6 miliarda złotych przez cały okres pracy kopalni.

Szacunki kosztów zewnętrznych dla większych od Ościśłowo kopalni odkrywkowych na złożach Dęby Szlacheckie, Piaski oraz Oczkowice są w każdym przypadku kilkukrotnie wyższe.

Co więcej, energetyka węglowa oparta na węglu brunatnym jest schyłkową gałęzią przemysłu, w której koszty wytwarzania będą stale rosły, zaś konkurencja ze strony odnawialnych źródeł energii i energetyki jądrowej o niższych kosztach operacyjnych będzie stale rosła. Eksploatacja węgla brunatnego i jego spalanie są niekompatybilne zarówno w krótkim jak i średnim okresie z celami i wymogami prawnymi Ramowej Dyrektywy Wodnej, zaś przepisy Unii Europejskiej, które mają na celu internalizację kosztów zewnętrznych, stopniowo, acz nieubłagane pozbawiają zysków firmy takie jak ZE PAK. W związku z tym autor raportu zaleca polskim parlamentarzystom wspieranie nowoczesnych i przyszłościowych kierunków rozwoju energetyki, a nie subsydiowanie przestarzałych metod wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, do jakich należy zaliczyć spalanie węgla brunatnego z pieniędzy podatników.

Oprócz MetLife OFE i AEGON OFE wszystkie pozostałe Otwarte Fundusze Emerytalne posiadają akcje w ZE PAKu. Udział OFE w akcjonariacie ZE PAK na 31.12.2015 roku wynosił ponad 32%. Tym samym OFE posiadające akcje ZE PAK nie tylko ryzykują zyski swoich klientów, ale i ponoszą odpowiedzialność za koszty zewnętrzne generowane przez elektrownie i kopalnie odkrywkowe należące do spółki oraz umożliwiają jej dalszą działalność, w tym starania o uzyskanie koncesji na nowe odkrywki węgla brunatnego.

Zaleca się zarządzającym portfelami OFE sprzedaż wszystkich akcji w ZE PAKu w przeciągu roku.

Przypisy

- Zespół Elektrowni „Pątnów-Adamów-Konin” S.A. z siedzibą w Koninie, *Oferta sprzedaży do 26.013.000 akcji zwykłych serii A1 o wartości nominalnej 2 PLN każda oraz ubieganie się o dopuszczenie i wprowadzenie 52.026.000 akcji zwykłych serii A1 oraz B1 o wartości nominalnej 2 PLN każda do obrotu na rynku podstawowym prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.*, prospekt został zatwierdzony w dniu 8 października 2012 roku przez KNF.
- Wilczyński M., *Ocena raportu o oddziaływaniu na środowisko odkrywki Ościśtowo*, Warszawa, marzec 2016.
- Obliczenia własne na podstawie Adam Pietraszewski, *Polskie Górnictwo Węgla Brunatnego w 2015 roku*, Węgiel Brunatny, nr 1 (94) 2016 rok.
- Pietraszewski A., *Polskie Górnictwo Węgla Brunatnego w 2015 roku*, Węgiel Brunatny, nr 1 (94) 2016 rok.
- Informacja uzyskana podczas rozmowy telefonicznej z pracownikiem działu kadr ZE PAK w dniu 06.09.2016 roku.
- Magdziarek M., Brusilo A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M. *Wyjaśnienia do raportu o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościśtowo*, Wargowo, maj 2016
- Państwowa Służba Geologiczna, *Bilans zasobów złóż kopalni w Polsce wg stanu na 31.XII.2015*, s. 41
- Wydobyte łącznie w odkrywkach Adamów (3,133 mln ton) i Koźmin (1,159 mln ton). *ibidem*, s. 41.
- Op. cit., Wilczyński M., *Ocena raportu*...
- Po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 października 2014 roku Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną PAK Kopalni Węgla Brunatnego Konin SA od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 6 listopada 2012 roku uchylającego decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Koninie z dnia 25 marca 2009 roku odmawiającą stwierdzenia nieważności decyzji środowiskowej wydanej w dniu 7 sierpnia 2007 roku przez Wójta Gminy Wierzbinek związanej z eksploatacją odkrywki węgla brunatnego Tomisławice. Oddalenie skargi kasacyjnej PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin SA oznacza, że wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 6 listopada 2012 roku stał się prawomocny, a sprawa dotycząca stwierdzenia nieważności decyzji środowiskowej wróciła ponownie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego. W dniu 1 października 2015 roku Samorządowe Kolegium Odwoławcze wydało postanowienie o zawieszeniu postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji środowiskowej wydanej przez Wójta Gminy Wierzbinek w związku z niezakończonym przez Komisję Europejską postępowaniem przeciwko rządowi polskiemu w przedmiocie naruszenia przepisów dotyczących ochrony środowiska w związku ze złożeniem węgla brunatnego w Tomisławicach.
- Grupa kapitałowa zespołu elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. *Sprawozdanie zarządu z działalności grupy kapitałowej w 2015 roku*, marzec 2016 ss. 59-60.
- Magdziarek M., Brusilo A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M. *Wyjaśnienia do raportu o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościśtowo*, Wargowo, maj 2016
- Buczkowski R., Igliński B., *Propozycja budowy biogazowni rolniczych w rejonie planowanej odkrywki „Ościśtowo”*, kwiecień 2016.
- Pietraszewski A., *op. cit.*, s. 10.
- Grupa kapitałowa zespołu elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A., *Sprawozdanie zarządu z działalności grupy kapitałowej w 2015 roku*, ss. 59-60
- ibidem*, s.59
- Średnioroczna liczba etatów w KWB Konin w 2014 roku wynosiła 2248, zaś w 2015 roku 1208. Analogiczne wielkości dla KWB Adamów wynoszą 937 i 472. Jako, że w grupie kapitałowej ZE PAK zredukowano pomiędzy 2014 i 2015 rokiem 309 etatów, oznacza to, że redukcja etatów w KWB Konin i KWB Adamów pomiędzy 2014 i 2015 rokiem zrekompensowana została wzrostem zatrudnienia w sektorach powiązanych, pomniejszonym o 309 etatów. W 2014 roku na 3185 osób pracujących łącznie w KWB Adamów i KWB Konin przypadało 3974 innych pracowników operacyjnych (bez pracowników KWB Konin i KWB Adamów) i administracji.
- Liczba miejsc pracy w KWB Konin w 2014 roku (2248).
- Państwowa Służba Geologiczna, Bilans zasobów złóż kopalni w Polsce wg stanu na 31.XII.2015, s. 41
- ibidem*, s. 41
- Pepliński B., *Skutki ekonomiczne dalszej eksploatacji w czynnych odkrywkach węgla brunatnego w zagłębiu konińskim - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, maj 2016.
- ibidem*, s.7
- Pepliński B., *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościśtowo - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, kwiecień 2016.
- ibidem*, s. 10
- Małewski J., *Wielkość i koszty zabezpieczenia rozszerzeń w górnictwie odkrywkowym węgla brunatnego*, Przegląd Górnictwa nr 10, 88-96, 2011.
- Pepliński B., *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościśtowo - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, kwiecień 2016.
- Magdziarek M., Brusilo A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M., *Raport o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościśtowo*. Ekogeo, Przedsiębiorstwo projektowo - usługowe. Wargowo, lipiec 2015
- Pepliński B., *Skutki ekonomiczne ewentualnej budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Dęby Szlacheckie - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań maj 2016.
- Pepliński B., *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Oczkowice - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, luty 2016.
- Kudelko M., *Koszty zewnętrzne produkcji energii elektrycznej z projektowanych elektrowni dla kompleksów złożowych węgla brunatnego Legnica i Gubin oraz sektora energetycznego w Polsce*, Kraków, październik 2012
- Jones D., Huscher J., Myllyvirta L., Glerens R., Flisowska J., Gutmann K., Urbaniak D., Azau S., Europe's Dark Cloud. *How coal-burning countries are making their neighbours sick*, Brussels, czerwiec 2016.
- ibidem*, tabela 5, s. 53.
- Op. cit.*, tabela s. 34.
- Rozmowa z Julią Gogolewską (w momencie wydania raportu Huscher) 17tego września 2016 roku. Koszty te stanowią górną granicę szacunku kosztów i wynikają z przyjęcia wyższej niż przy szacunku dolnej granicy kosztów zdrowotnych wartości przedwczesnego zgonu, wynoszącej 2,56 miliona euro.
- Roczny kurs średni NBP 1 euro = 4,1975 złotego
- Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. *2013 Sprawozdanie zarządu z działalności spółki w 2013 roku*, marzec 2014
- ibidem*.
- Adamkiewicz Ł., *Opracowanie o wpływie kopalni odkrywkowych i elektrowni należących do Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin (ZE PAK) na zdrowie, uwzględniające planowane 2 kopalnie odkrywkowe*. Warszawa, lipiec 2016.
- ibidem*.
- Przyjmując kurs średni euro do złotego w 2016 roku równy 1 euro = 4,3618 złotego.
- Patrz komentarz w przypisie numer 31.
- Magdziarek M., Brusilo A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M., *Raport o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościśtowo*. Ekogeo, Przedsiębiorstwo projektowo - usługowe. Wargowo, lipiec 2015
- Tajduś A., Kasztelewicz Z., *Dziesięć atutów branży węgla brunatnego w Polsce, czyli węgiel brunatny optymalnym paliwem dla polskiej energetyki w I połowie XXI wieku*, Węgiel Brunatny nr 4/6, Porozumienie Producentów Węgla Brunatnego 2009, uaktualnione.
- Choiński A. *Katalog jezior Polski*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2006, s. 381.
- Pietraszewski A., *Polskie Górnictwo Węgla Brunatnego w 2015 roku*, Węgiel Brunatny, nr 1 (94) 2016 rok.
- ibidem*.
- Magdziarek M., Brusilo A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M., *Raport o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościśtowo*. Ekogeo, Przedsiębiorstwo projektowo - usługowe. Wargowo, lipiec 2015
- Wilczyński M., *Węgiel brunatny paliwem bez przyszłości*. Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2012.
- Opóźnienie traktowane jest jako rozpoczęcie odwodnienia po roku 2018. W Pepliński B., *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościśtowo - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, kwiecień 2016.
- Bernaś R., *Opinia naukowa dotycząca zgodności raportu oddziaływania na środowisko dla planowanej odkrywki węgla brunatnego na złożu Ościśtowo z przepisami Ramowej Dyrektywy Wodnej UE 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000*, Gdańsk, sierpień 2016.
- Kalisz A., *Wykładnia i stosowanie prawa wspólnotowego*. Oficyna Wolters Kluwer business. Warszawa, 2007
- Hobot A., *Ustalenie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP), podziemnych (JCWPd) i obszarów chronionych*, Gliwice 2013
- Pawlaczyk P., *Perspektywy osiągnięcia celów ramowej dyrektywy wodnej w Polsce*, Przegląd Przyrodniczy XXIII, 2/2012
- KZGW, *MasterPlan dla obszaru dorzecza Odry*. Warszawa, 2014 r
- KZGW, *Opracowanie aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy. Aktualizacja Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*. Warszawa, wrzesień 2015 r. oraz KZGW, *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*. Warszawa, czerwiec 2015 r.
- European Commission, *Common implementation strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC)*. Guidance Document No.20. Guidance document on exemptions to the environmental objectives, European Commission, 2009.
- KZGW, *op. cit.*
- Magazyn Pod Prąd, <http://www.eko.org.pl/odkrywki.php?dzial=6&kat=18&art=305#1>
- WWF EPO, *From Cradle to Grave: the impacts of lignite mining on Europe citizens and environment*, Bruksela, kwiecień 2016.
- Top Agrar, *O planach budowy kopalni odkrywkowych w Brukseli*, <https://www.topagrar.pl/articles/aktualnosci/oplanach-budowy-kopalni-odkrywkowej-w-brukseli/>, 9 września 2016 roku
- Portal Energetyka24 <http://www.energetyka24.com/284014.ms-rezygnuje-z-prac-nad-biala-ksiega-ochrony-zlozkopalni>
- Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwała Nr XIV/405/16 z dnia 25 stycznia 2016 roku http://www.bip.umww.pl/artykuly/2821459/pliki/20160201145936_405.pdf
- ibidem*.
- Protokół Nr 2 z obrad Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Poznaniu w dniu 30 marca 2016 roku, https://www.umww.pl/images/urząd/DO/WRDS/2_Rada_30.03.2016.pdf
- Wykaz akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. w dniu 28 czerwca 2016 roku www.bankier.pl/wiadomosc/ZESPOL-ELEKTROWNI-PATNOW-ADAMOW-KONIN-S-A-Wykazakcjonariuszy-posiadajacych-co-najmniej-5-liczby-glosow-na-Walnym-Zgromadzeniu-Zespołu-Elektrowni-Patnow-Adamow-Konin-S-A-w-dniu-28-czerwca-2016-roku-7421092.html#nyq68qa41
- Porównanie z 8,9% akcji ZE PAKu na dzień 15.09.2016
- Gogolewski K., Pascoe O., CEE Bankwatch Network, <http://bankwatch.org/sites/default/files/briefing-ZE-PAK-investor-risks-17Oct2012.pdf>
- Europejski Bank Inwestycyjny, www.eib.org/projects/pipeline/2013/20130358.htm
- Roczny kurs średni NBP 1 euro = 4,1975 złotego

Bibliografia

- Adamkiewicz Ł., *Opracowanie o wpływie kopalni odkrywkowych i elektrowni należących do Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin (ZE PAK) na zdrowie, uwzględniające planowane 2 kopalnie odkrywkowe*. Warszawa, lipiec 2016.
- Bernaś R., *Opinia naukowa dotycząca zgodności raportu oddziaływania na środowisko dla planowanej odkrywki węgla brunatnego na złożu Ościstowo z przepisami Ramowej Dyrektywy Wodnej UE 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000*, Gdańsk, sierpień 2016
- Buczkowski R, Igliński B, *Propozycja budowy biogazowni rolniczych w rejonie planowanej odkrywki „Ościstowo”, Toruń, kwiecień 2016.*
- Choiński A., *Katalog jezior Polski*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2006.
- European Commission, *Common implementation strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC). Guidance Document No.20. Guidance document on exemptions to the environmental objectives*, European Commission, 2009.
- Grupa kapitałowa zespołu elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. *Sprawozdanie zarządu z działalności grupy kapitałowej w 2015 roku*, marzec 2016.
- Hobot A., *Ustalenie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP), podziemnych (JCWPd) i obszarów chronionych*, Gliwice 2013
- Hucher J, Smith D., *Nieplacony rachunek. Jak energetyka węglowa niszczy nasze zdrowie*, Maj 2013.
- Jones D, Huscher J, Myllyvirta L., Glerens R., Flisowska J., Gutmann K., Urbaniak D, Azau S., *Europe's Dark Cloud. How coal-burning countries are making their neighbours sick*, Bruksela, czerwiec 2016.
- Kalisz A., *Wykładnia i stosowanie prawa wspólnotowego*. Oficyna Wolters Kluwer business. Warszawa, 2007
- KZGW, *MasterPlan dla obszaru dorzecza Odry*. Warszawa, 2014.
- KZGW, *Opracowanie aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzecza. Aktualizacja Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*. Warszawa, wrzesień 2015 r. oraz KZGW, *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*. Warszawa, czerwiec 2015 r.
- Kudęko M., *Koszty zewnętrzne produkcji energii elektrycznej z projektowanych elektrowni dla kompleksów złożowych węgla brunatnego Legnica i Gubin oraz sektora energetycznego w Polsce*, Kraków, październik 2012
- Magdziarek M., Brusiko A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M., *Raport o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościstowo*. Ekogeo, Przedsiębiorstwo projektowo - usługowe. Wargowo, lipiec 2015
- Magdziarek M., Brusiko A., Waloch P., Magdziarek M., Szulczyk J., Marecki M. *Wyjaśnienia do raportu o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościstowo*, Wargowo, maj 2016.
- Małewski J., *Wielkość i koszty zabezpieczenia rozszczepień w górnictwie odkrywkowym węgla brunatnego*, Przegląd Górniczy nr 10, 88-96, 2011.
- Państwowa Służba Geologiczna, *Bilans zasobów złóż kopalni w Polsce wg stanu na 31.XII.2015*.
- Pawlaczyk P., *Perspektywy osiągnięcia celów ramowej dyrektywy wodnej w Polsce*, Przegląd Przyrodniczy XXIII, 2/2012.
- Pepliński B., *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Oczkowice - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, luty 2016.
- Pepliński B., *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościstowo - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, kwiecień 2016.
- Pepliński B., *Skutki ekonomiczne dalszej eksploatacji w czynnych odkrywkach węgla brunatnego w zagłębiu konińskim - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, maj 2016.
- Pepliński B., *Skutki ekonomiczne ewentualnej budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Dęby Szlacheckie - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, Poznań, maj 2016.
- Pepliński B., Wajszczuk K., Wielicki W., *Integracja pionowa a opłacalność produkcji żywca wieprzowego*, Wyd. AR w Poznaniu, Poznań 2004.
- Pietraszewski A., *Polskie Górnictwo Węgla Brunatnego w 2015 roku*, Węgiel Brunatny, nr 1 (94) 2016 rok.
- Tajduś A., Kasztelewicz Z., *Dziesięć atutów branży węgla brunatnego w Polsce, czyli węgiel brunatny optymalnym paliwem dla polskiej energetyki w I połowie XXI wieku*, Węgiel Brunatny nr 4/6, Porozumienie Producentów Węgla Brunatnego 2009, uaktualnione.
- Wilczyński M., *Węgiel brunatny paliwem bez przyszłości*, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, 2012.
- WWF EPO, *From Cradle to Grave: the impacts of lignite mining on Europe citizens and environment*, Bruksela, kwiecień 2016.
- Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A., *Sprawozdanie zarządu z działalności spółki w 2013 roku*, marzec 2014.
- Zespół Elektrowni „Pątnów-Adamów-Konin” S.A. z siedzibą w Koninie, *Oferta sprzedaży do 26.013.000 akcji zwykłych serii A1 o wartości nominalnej 2 PLN każda oraz ubieganie się o dopuszczenie i wprowadzenie 52.026.000 akcji zwykłych serii A1 oraz B1 o wartości nominalnej 2 PLN każda do obrotu na rynku podstawowym prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. , prospekt zatwierdzony w dniu 8 października 2012 roku przez KNF.*

Artykuły prasowe i źródła internetowe

- Gogolewski K., Owen P., CEE Bankwatch Network, <http://bankwatch.org/sites/default/files/briefing-ZE-PAK-investor-risks-17Oct2012.pdf>
- Europejski Bank Inwestycyjny,
- KZGW www.geoportal.kzgw.gov.pl
- Pod Prąd, <http://www.eko.org.pl/odkrywki.php?dzial=6&kat=18&art=305#a1>
- Portal Energetyka24, <http://www.energetyka24.com/284014,ms-rezygnuje-z-prac-nad-biala-ksiega-ochrony-zloz-kopalin>
- Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwała Nr XIV/405/16 z dnia 25 stycznia 2016 roku http://www.bip.umww.pl/artykuly/2821459/pliki/20160201145936_405.pdf
- Top Agrar, *O planach budowy kopalni odkrywkowych w Brukseli*, <https://www.topagrar.pl/articles/aktualnosci/o-planach-budowy-kopalni-odkrywki-w-brukseli/>, 9 września 2016 roku
- Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego, protokół nr 2 z obrad Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Poznaniu w dniu 30 marca 2016 roku, https://www.umww.pl/images/urzad/DO/WRDS/2_Rada_30.03.2016.pdf
- Wykaz akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. w dniu 28 czerwca 2016 roku <http://www.bankier.pl/wiadomosc/ZESPOL-ELEKTROWNIPATNOW-ADAMOW-KONIN-S-A-Wykaz-akcjonariuszy-posiadajacych-co-najmniej-5-liczby-glosow-na-Walnym-Zgromadzeniu-Zespołu-Elektrowni-Patnow-Adamow-Konin-S-A-w-dniu-28-czerwca-2016-roku-7421092.html#xyq68qa41>

elektrownia Konin, fot. Greenpeace/Niek Cobbing

www.rozwojtak-odkrywkinie.pl